

Stichting DLO

Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)

Postbus 68
1970 AB IJMUIDEN
Tel: 0255 564600
Fax: 0255 564644
Bezoekadres: Haringkade 1, IJmuiden

CVO Rapport

Nummer: CVO 05.002

Voortgangsrapportage van het WOT programma 406: Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek voor LNV in 2004

Drs. F.A. van Beek (edt)

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum: 10 maart 2005

Aantal exemplaren: 65
Aantal pagina's: 74

De Stichting DLO-
Centrum voor Visserijonderzoek
is geregistreerd in het
Handelsregister Gelderland
nr. 09098104
BTW nr. NL 8089.32.184.B01

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets van dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoudsopgave

I.	Algemeen	5
II	De inhoudelijke rapportage over 2004	6
III	De financiële rapportage over 2004.....	14
IV	Bijlage 1	19
1	Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen zeevisserij	19
1.1	ALGEMEEN.....	19
1.2	TOESTANDSBEOORDELING VISBESTANDEN EN MARIENE ECOSYSTEMEN	19
1.3	ADVISERING AAN LNV EN DE EUROPESE UNIE	20
1.3.1	<i>Advisering via ICES</i>	20
1.3.2	<i>Advisering via STECF.....</i>	21
1.3.3	<i>Quality Status Report Waddenzee</i>	22
1.3.4	<i>Evaluatie Scholbox</i>	22
1.3.5	<i>Herstelplan voor Noordzee schol.....</i>	22
1.3.6	<i>Management plan voor paling</i>	22
1.4	DIVERSEN	22
1.5	ONDERSTEUNENDE WOT	23
1.6	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	24
1.7	VERWANTE RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES.....	26
1.8	NOTA'S	27
1.9	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN.....	29
2	Marktbemonstering zeevisserij.....	32
2.1	ALGEMEEN	32
2.2	MARKTBEMONSTERING PLATVIS	33
2.3	MARKTBEMONSTERING RONDVIS	35
2.4	BEMONSTERING PELAGISCHE VIS.....	36
2.5	BEMONSTERING OVERIGE SOORTEN	38
2.6	VERZAMELING VAN GEGEVENS VAN OVERIGE BIOLOGISCHE DATA	38
2.7	OVERIGE ACTIVITEITEN	39
2.8	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	40
2.9	NOTA'S	40
2.10	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN	41
3	Bestandsopnamen op zee	42
3.1	ALGEMEEN	42
3.2	BESTANDSOPNAMEN GERICHT OP PLATVIS	43
3.2.1	<i>BTS</i>	43
3.2.2	<i>SNS.....</i>	43
3.2.3	<i>DFS.....</i>	44
3.3	MAKREEL EN HORSMAKREEL SURVEYS	44
3.3.1	<i>Westelijke (hors)makreel ei-survey.....</i>	44
3.3.2	<i>Makreel ei-survey in de Noordzee</i>	44
3.4	HARING BESTANDSOPNAMEN.....	44
3.4.1	<i>Noordzee Echo Survey.....</i>	45
3.4.2	<i>Noordzee en Kanaal larvensurvey.....</i>	45
3.4.3	<i>Atlanto-scandische haring</i>	45
3.5	BESTANDSOPNAMEN RONDVIS EN HARING (IBTS)	45
3.6	BESTANDSOPNAMEN VAN BLAUWE WIJTING	45
3.7	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	46

3.8	NOTA'S	47
3.9	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN.....	47
4	Discardbemonstering en Visserijstatistiek.....	48
4.1	ALGEMEEN.....	48
4.1.1	<i>Beschrijving onderdelen</i>	<i>48</i>
4.2	DISCARDS DEMERSALE VISSERIJ.....	49
4.3	DISCARDS PELAGISCHE VISSERIJ.....	50
4.4	VISSERIJSTATISTIEK / VIRIS	51
4.5	RAPPORTEN, PUBLICATIES EN WERKDOCUMENTEN	51
4.6	SOFTWARE	53
4.7	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN.....	53
5	Vis- en visserijonderzoek binnenwateren.....	54
5.1	ALGEMEEN.....	54
5.2	SURVEYS IJSSELMEER.....	54
5.3	MONITORING GROTE RIVIEREN.....	55
5.3.1	<i>Algemeen.....</i>	<i>55</i>
5.3.2	<i>Rapportage Passieve Monitoring.....</i>	<i>55</i>
5.3.3	<i>Rapportage Actieve monitoring</i>	<i>56</i>
5.4	MARKTBEMONSTERING IJSSELMEER, MARKERMEER EN LAUWERSMEER.....	57
5.4.1	<i>Schubvis</i>	<i>57</i>
5.4.2	<i>Aal.....</i>	<i>58</i>
5.5	MONITORING ZELDZAME VIS IJSSELMEER.....	58
5.6	MONITORING DIADROME VISSEN IN DE WADDENZEE.....	59
5.7	MONITORING GLASAAL	60
5.8	FAME.....	60
5.9	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	61
5.10	NOTA'S.....	61
5.11	VERGADERINGEN, WERKGROEPEN.....	62
6	Monitoring schelpdierbestanden.....	63
6.1	ALGEMEEN.....	63
6.2	BESTANDSOPNAMEN MOSSELEN.....	64
6.2.1	<i>Bestandsopname voorjaar.....</i>	<i>64</i>
6.2.2	<i>Bestandsopname najaar.....</i>	<i>64</i>
6.2.3	<i>Mosselen op sublitorale percelen in de Oosterschelde.....</i>	<i>64</i>
6.2.4	<i>Het mosselbestand op droogvallende percelen en litorale mosselbanken in de Oosterschelde</i>	<i>65</i>
6.3	BESTANDSOPNAMEN KOKKELS	65
6.3.1	<i>Kokkelinventarisatie Delta</i>	<i>65</i>
6.3.2	<i>Inventarisatie litorale schelpdierbestanden Waddenzee</i>	<i>65</i>
6.3.3	<i>Populatiedynamica kokkels</i>	<i>65</i>
6.4	BESTANDSOPNAMEN STRANDSCHELPELLEN	66
6.5	VANGSTSTATISTIEK	66
6.6	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	66
6.7	NOTA'S EN BRIEVEN.....	67
6.8	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN.....	67
7	Kenniscirculatie/Communicatie.....	68
7.1	ALGEMEEN.....	68
7.2	NORTH SEA COMMISSION, FISHERIES PARTNERSCHIP	68
7.3	TEVREDENHEIDSMETING	69
7.4	PUBLIEKELIJKE TOEGANKELIJKHEID VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN.....	69
7.5	TOEGANKELIJKHEID VAN RESULTATEN VOOR LNV	69
7.6	ACCOUNTMANAGEMENT	70
7.7	KENNISONTWIKKELING IN INTERNATIONAAL VERBAND	70
7.8	RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	70
7.9	NOTA'S	71
7.10	VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN EN PRESENTATIES	71

Vrije ruimte	72
7.11 ALGEMEEN	72
7.12 PROJECTBESCHRIJVING	72
7.13 ONDERDELEN	72
7.13.1 <i>Evaluatie Scholbox</i>	72
7.13.2 <i>Quality Status report Waddenzee</i>	73
7.13.3 <i>Monitoring Salmoniden en zeldzame vissen</i>	73
7.13.4 <i>Monitoring trekvis Afsluitdijk</i>	73
7.13.5 <i>Herstelplan voor Noordzee schol</i>	73
7.13.6 <i>Managementplan voor paling</i>	73
7.13.7 <i>Pilot datatransfer Europese Unie</i>	73
7.13.8 <i>Ondersteuning LNV m.b.t. ACFM adviezen</i>	73
7.14 RAPPORTEN, WERKDOCUMENTEN EN PUBLICATIES	74
7.15 VERGADERINGEN EN WERKGROEPEN EN PRESENTATIES	74

Voortgangsrapportage van het WOT-programma 406: Wettelijke en Dienstverlenende Taken Visserijonderzoek in 2004

In het WOT-programma 406 worden Wettelijke Onderzoeks Taken uitgevoerd die betrekking hebben op het visserijonderzoek. Het onderzoeksprogramma WOT 406 is vastgesteld voor de periode 2002-2005 maar looptijd is in 2004 bij de herijking van het programma door LNV verlengd tot 2009. Het programma is een voortzetting van WDT programma's 212 en 339. Dit rapport bevat de rapportage en verantwoording van de activiteiten in 2004.

Het onderzoek in het programma WOT 406 is onderverdeeld in 8 kernprojecten. Ieder kernproject wordt door een projectleider worden aangestuurd. Deze projecten zijn onderverdeeld in een aantal op zichzelf staande deelprojecten die thematisch aan elkaar verwant zijn en die worden uitgevoerd onder leiding van een deelprojectleider. Daarnaast worden de "vrije ruimte" van het programma en de "coördinatie" als afzonderlijke projecten aangestuurd. Administratief worden de deelprojecten als afzonderlijk projecten beheerd.

De financiering van het programma is voor het grootste deel afkomstig uit door LNV aan DLO beschikbaar gestelde programmabudgetten. Naast de LNV middelen wordt een deel van programma extern medegefinancierd, voornamelijk door Rijkswaterstaat en de Producentenorganisatie voor schelpdieren.. Onderdelen van het onderzoek, die extern zijn medegefinancierd, zijn altijd als afzonderlijke proeven in de projecten ondergebracht. In 2004 werd het onderzoek in de volgende onderzoeksprojecten uitgevoerd:

- Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
- Marktbemonstering zeevisserij
- Bestandsopnamen op zee
- Discardbemonstering en Visserijstatistiek
- Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren
- Monitoring schelpdierbestanden
- Kenniscirculatie/Communicatie

In 2004 is het programma door LNV-DWK geëvalueerd . Bij deze herijking zij de onderdelen van het programma geëvalueerd in het licht van hun wettelijk karakter. Naar aanleiding van deze evaluatie is er een uitvoeringsovereenkomst gemaakt voor de voortzetting van het programma in de periode 2005-2009. Een nieuw element in de uitvoeringsovereenkomst voor het programma is de monitoring van de bijvangst dolfijnachtigen in de visserij. In de werkafspraken behorende bij de uitvoeringsovereenkomst zijn afspraken gemaakt over de financiering van het programma en de daarbij gekoppelde financiering van de kennisbasis die in stand wordt gehouden of ontwikkeld om de wettelijke taken te kunnen uitvoeren.

Naast de algemene voortgangsrapportage in standaard rapportage formaat wordt in de bijlage van de afzonderlijke projecten een meer uitgebreid activiteitenverslag gegeven (bijdrage van de projectleiders. Op de inhoudelijke resultaten van de projecten wordt in de voortgangsrapportage in de regel niet ingegaan. Deze resultaten zijn vastgelegd in rapporten, werkdocumenten publicaties en nota's of kunnen worden geraadpleegd op websites welke in de activiteitenverslagen zijn vermeld.

Voor een aantal programmaonderdelen, waarin gevolg wordt gegeven aan de uitvoering van bepaalde EU verordeningen, wordt t.b.v. de EU afzonderlijke werkplannen en voortgangsrapportages gemaakt.

I. Algemeen

1. Programmanummer: 406
2. Titel: Wettelijke Onderzoeks Taken Visserijonderzoek
3. Werktitel: Wettelijk Visserijonderzoek
4. Programmaleider en trekkerinstituut: Drs. F.A. van Beek, CVO

5. Uitvoerende instituten/instellingen: Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek (RIVO), Centrum voor Schelpdieronderzoek (RIVO-CSO), Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)
6. Looptijd: 1-1-2002 t/m 31-12-2009
7. Budget 2004 (maak onderscheid tussen programmagelden, NAP-gelden en evt. additionele LNV-gelden : 3.4 miljoen Euro (waarvan 0.2 eenmalig)
8. Karakter van het programma: WOT
9. (Potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten: Directie Visserij (Ministerie LNV), Directie Natuur (Ministerie LNV), Europese Commissie (DG Fish), Rijkswaterstaat (Ministerie V&W),
10. Samenstelling Begeleidingscommissie: Edwin Meeuwssen (Dir. Vis., voorzitter), beleidsmedewerker DK (secretaris/contactpersoon), Frans van Beek (CVO, programmaleider), Ronald Lanterns (Dir. Vis), Barbara Schoute (Dir. Vis), Frans van de Berg (Dir. Vis.), Leon Lomans (Dir. Vis, agendalid), beleidsmedewerker DN..

II De inhoudelijke rapportage over 2004

1. de beleidsopgave(n) van LNV waaraan de programma-uitkomsten een bijdrage leveren;

Visserij houdt in een exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Deze bronnen zijn niet onuitputtelijk. Daarom is het noodzakelijk voor een duurzame exploitatie deze te beheersen. Een van de taken van LNV is het uitvoeren van het Europese visserijbeleid. Dit beleid wordt voorbereid door de Europese Commissie in samenwerking met de lidstaten en vastgesteld door de Ministerraad. Voor de totstandkoming van het visserijbeleid worden wetenschappelijk adviezen geraadpleegd welke door visserijbiologen in internationaal verband worden gegeven. Daarnaast is de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor het beheer van vis-, schaal- en schelpdierbestanden in nationale (binnen)wateren en de kwaliteit van de watergebieden waarin deze soorten voorkomen.

Het onderzoek in dit programma levert hieraan de nationale bijdrage. Het WOT programma 406 omvat een aantal uiteenlopende onderzoekstaken, met als belangrijkste gezamenlijk element dat zij voortvloeien uit voor de visserij van kracht zijnde internationale en nationale wettelijke regelingen. Zij vormen de basis voor de advisering ten behoeve van de beleidsvorming van het Nederlandse en Europese beleid op het gebied van het visstand- en waterbeheer.

2. de kennisvragen die aan de beleidsopgave(n) gekoppeld zijn en die worden beantwoord met de uitkomsten van het programma

In praktische zin kunnen de beleidsopgaven op het terrein van visstand- en waterbeheer worden gerangschikt onder 4 hoofdthema's: herstel van bestanden, duurzame exploitatie, aantasting habitat en bescherming van de biodiversiteit. De indeling in deze thema's is gelijk in alle gebieden - mariene systemen (zeevisbestanden en visserij), kustsystemen (schelpdieren) en binnenwater (IJsselmeer en Grote Rivieren) - waar door de overheid beleid wordt uitgevoerd.

De van de beleidsopgaven afgeleide kennisvragen zijn:

- het vaststellen van de historische ontwikkeling en de huidige toestand van de bestanden en systemen in deze gebieden;
- vaststellen van de invloed van de exploitatie op deze bestanden en systemen;

- en het aangeven van de mogelijkheden tot exploitatie voor de bestanden en beheer van de systemen binnen duurzame grenzen en binnen de condities die wettelijk zijn vastgelegd.

Het beantwoorden van deze kennisvragen maakt het mogelijk om adviezen te geven voor het beheer van de bestanden, de natuurlijke systemen waarin ze voorkomen en de visserij. Hiervoor worden in WOT-programma 406 gegevens verzameld en modellen ontwikkeld. Het onderzoek op zee wordt grotendeel uitgevoerd in internationaal gecoördineerd verband.

3. de beoogde doelgroep van het programma; wie benut de ontwikkelde kennis?

De primaire doelgroepen van het programma zijn het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Europese Unie welke verantwoordelijk is voor het Europese visserijbeleid. Daarnaast is het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, als nationaal waterbeheerder, een belanghebbende.

4. de beoogde (tussen)resultaten zoals beschreven in het werkplan van 2004:

- 4.1. Uitvoeren van de Nederlandse bijdrage aan een internationaal monitorprogramma waarin gegevens worden verzameld over visbestanden in internationale wateren en de Nederlandse visserij op deze bestanden. De verzameling van de gegevens is essentieel om adviezen en ondersteuning aan het visserijbeleid te geven (uitvoering Europese regelgeving). De gegevens worden opgeslagen in een databank.
- 4.2. Adviezen en ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan, aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten (communautair Visserijbeleid) en toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Quality Status Rapporten (QSR).
- 4.3. Bijdragen aan het totstandkomen van adviezen van de ICES aan de EU inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quota-beleid voor ruim honderd verschillende bestanden van commercieel belangrijke vissoorten in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan (communautair Visserijbeleid).
- 4.4. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer (Visserijbeleid IJsselmeer).
- 4.5. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministeries van LNV en V&W inzake toestand en ontwikkeling van de visstand in de grote rivieren, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer.
- 4.6. Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van commerciële en niet-commerciële schelpdierbestanden in de Nederlandse Kustwateren ten behoeve van een verantwoorde exploitatie van delen van deze bestanden, rekening houdend met de vastgestelde reserveringen ten behoeve van relevant geachte vogelbestanden (Visserijbeleid Kustvisserij). Bovendien een inventarisatie van plaats en biomassa van schelpdieren in het litoraal en sublitoraal in verband met het trilaterale monitoringsprogramma als mede toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Waddenzee QSR rapporten (uitvoering nationale regelgeving).
- 4.7. Verbetering van de technieken en strategieën van monitoringprogramma's, inclusief de kwaliteitsborging van de verkregen resultaten.
- 4.8. Voorlichting van en communicatie met de betrokken sector en overige stakeholders.

5. de in 2004 daadwerkelijk bereikte (tussen)resultaten:

In het algemeen is de planning, zoals beschreven in het programma ongewijzigd gerealiseerd. Voor een gedetailleerde omschrijving van de activiteiten, verwijzing naar resultaten en producten in 2004 wordt per project verwezen naar de bijlage in dit rapport.

De subnummering van de onderstaande paragrafen correspondeert met die in de voorgaande sectie.

- 5.1. De inhoud van het internationale monitorprogramma is vastgelegd in de [toepassingsverordening: \(EG\) Nr. 1639/2001](#) van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor [Verordening \(EG\) Nr. 1543/2000](#) van de Raad. Deze verordening is in 2004 gewijzigd door [Verordening: \(EG\) Nr. 1581/2004](#). De Nederlandse bijdragen aan dit monitorprogramma in 2004 zijn vastgelegd in een nationale werkplan dat aan de Commissie is aangeboden en is door de Commissie goedgekeurd. De biologische bemonsteringen, die in dit werkplan zijn aangegeven zijn in WOT-programma 406 uitgevoerd. In 2004 is bovendien een werkplan voor 2005 en een verslag van de activiteiten over 2003 aan de Commissie aangeboden.
- 5.2. In de verslagperiode werden adviezen en ondersteuning in de beleidsvorming aan het Ministerie van LNV inzake toestand en ontwikkeling van in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan, aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten gegeven. De toestandsbeoordelingen worden uitgevoerd in internationaal verband door ICES werkgroepen ([Internationale Raad van het Onderzoek van de Zee](#)). De toestandsbeoordelingen zijn hoofdzakelijk gebaseerd op een evaluatie van twee bronnen van informatie: aanlandings- en inspanningsgegevens van de internationale vloot en onafhankelijke waarnemingen aan boord van onderzoeksvaartuigen.
- 5.3. In de verslagperiode werd in internationaal verband via ICES en STECF meegewerkt aan het tot stand komen van adviezen inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quota-beleid voor in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan aanwezige bestanden van commerciële vissoorten. De adviezen worden gezamenlijk met wetenschappers uit andere landen binnen het [Advisory Committee for Fisheries Management](#) (ACFM) en het [Advisory Committee on Ecosystems](#) (ACE) van ICES opgesteld.

Naast de advisering, die in ICES verband plaats vindt, worden adviezen uitbracht via het [Scientific, Technical, and Economic Committee for Fisheries](#) (STECF). Dit comité rapporteert rechtstreeks aan de Europese Commissie over onderwerpen die specifiek voor het Europese visserijbeleid van belang zijn, dus niet alleen voor de Nederlandse visserij.

Aan de Directie Visserij werd specifiek ondersteuning gegeven t.a.v. de beleidsvorming voor het beheer van het schol- en kabeljauwbestand in de Noordzee

- 5.4. De advisering, ter ondersteuning in de beleidsvorming aan het Ministerie van LNV over de toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, was gericht op de exploitatie door visserij in het IJsselmeer. In de onderzoeksperiode zijn bestandsopnames gemaakt van alle vissoorten in het IJsselmeer en Markermeer, die aan de adviezen ten grondslag liggen. De monitoring werd voor 50% gefinancierd door Rijkswaterstaat, die ook mede het programma en de inhoud van de rapportages bepaalde. Routinebemonsteringen met grote kuil voor schubvis en electrokor (voor aal) in het IJsselmeer werden uitgevoerd in het najaar.

Voor paling wordt al jaren een voortdurende afname van het bestand vastgesteld en een voortdurend zeer lage intrek van de jonge glasaal. Deze afname is ook in andere Europese landen geconstateerd en lijkt niet op korte termijn omkeerbaar. De toestand van de paling was aanleiding tot het geven van het advies om over te gaan tot het nemen van drastische herstelmaatregelen.

- 5.5. Voor de advisering ter ondersteuning in de beleidsvorming van de overheid inzake toestand en ontwikkeling van de visstand in de grote rivieren en de kwaliteit van de watersystemen werd een bestandsopname uitgevoerd in de vroege en late winter in een aantal kerngebieden. Uit deze monitoring blijken positieve trends in de ontwikkeling van typische riviervissen en een aantal zeldzame soorten zich voortzetten.

Afrondende rapportages werden gepresenteerd van een monitorprogramma¹ voor grensoverschrijdende bestanden van trekvissen in de grote rivieren in de Nederlandse wateren, waaronder de zalmachtigen, die werden gemonitord via een opkoopregeling uit de bijvangsten van de beroepsvisserij in het IJsselmeer. Het programma werd uitgevoerd in het kader van een internationale herstelprogramma.

- 5.6. Ter advisering en ter ondersteuning van het Ministerie van LNV inzake de beleidsvorming ten aanzien van een verantwoorde exploitatie van schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren werden in de verslagperiode jaarlijks middels monitoringsprogramma's basisgegevens verzameld over de toestand en ontwikkeling van schelpdierbestanden (kokkel, mossel, spisula) in de Waddenzee, de Oosterschelde, de Westerschelde en de Nederlandse kustzone. De betrokken sector participeerde in deze monitoringsprogramma's. De resultaten zijn aan het Ministerie van LNV gerapporteerd ten behoeve van de uitvoering van het beleid zoals vastgelegd in de structuurnota Zee- en Kustvisserij. Ze vormden bovendien een basis voor de evaluatie van het schelpdierbeleid (EVA2). Op grond van de resultaten zijn vangstverwachtingen en visplannen voor de verschillende sectoren opgesteld.
 - 5.7. Ten behoeve van de kwaliteitsborging zijn procedurebeschrijvingen gemaakt van de routinebemonsteringen die in het programma worden uitgevoerd. Deze worden jaarlijks geëvalueerd. Naar aanleiding van de evaluatie zijn verbeteringen in een aantal procedures aangebracht. Bovendien worden de nieuwe activiteiten in de procedures opgenomen
 - 5.8. Met name op het terrein van voorlichting en communicatie is in 2004 vooruitgang geboekt. In 2004 zijn twee websites geïntroduceerd waarop activiteiten en resultaten van het programma kunnen worden geraadpleegd. De KennisOnline website is specifiek gericht op LNV. De informatie op CVO-website en RIVO website is gericht op het publiek. Bovendien wordt ten behoeve van het intranet van LNV een site aangeboden waarin de producten van dit programma kunnen worden geraadpleegd. Daarnaast werd door middel van een aantal artikelen in vakbladen de resultaten van een aantal onderzoeken en de adviezen nader toegelicht. De communicatie met een deel van de sector verloopt de laatste jaren ietwat moeizaam. Dit naar aanleiding van de adviezen die gegeven zijn voor het beheer van de visserij die zich richt op bodemvisbestanden zoals schol, tong en kabeljauw. De adviezen houden een sterke beperking van de visserij in. Desalniettemin werd er via het F-project (een buiten dit programma gefinancierd communicatieproject) constructief samengewerkt en gecommuniceerd.
6. toelichting op afwijkingen tussen planning en realisatie en eventuele consequenties daarvan voor het werkplan 2005;

Het programma is in 2004 vrijwel zonder wijzigingen uitgevoerd. Een aantal activiteiten, gepland in het project "Vis- en visserijonderzoek Binnenwateren", zou alleen worden uitgevoerd op voorwaarde dat cofinanciering zou worden gevonden. Deze projecten konden doorgang vinden. Een aantal door de Europese Commissie aangekondigde STECF vergaderingen van subgroepen vond geen doorgang. Daar staat de deelname tegenover aan een niet in het werkplan opgenomen EU – Noorwegen bijeenkomst over harvest control rules. Tevens werd deelgenomen aan een niet geplande wetenschappelijke vergadering over blauwe wijting. Voor de eerste maal is deelgenomen aan twee regionale coördinatievergaderingen voor de EU dataverzameling. Deze vergaderingen worden door de EU georganiseerd en behoren nu structureel tot de werkpakketten van de lidstaten. In oktober heeft de Europese Commissie een test uitgevoerd om na te gaan of de lidstaten de gegevens die in het kader van de EU dataverzameling moeten worden verzameld ook werkelijk verzameld hebben en of deze gegevens ook binnen de in de Verordening aangegeven deadline, elektronisch kunnen worden uitgevoerd. De uitvoering van deze test werd gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

¹ Het monitorprogramma is op verzoek van Dir. Vis in 2005 opnieuw in het programma opgenomen

De afwijkingen tussen planning en realisatie zijn zeer gering en hebben, met uitzondering van de coördinatievergaderingen, die ook in volgende jaren zullen plaatsvinden, geen consequenties voor het werkplan 2005.

7. de gerealiseerde kennisoverdracht richting doelgroep, de betrokkenheid van de doelgroep hierbij en de benutting van ontwikkelde kennis door de doelgroep;

De belangrijkste doelgroep van dit programma is de Directie Visserij van het ministerie van LNV. De in dit programma verzamelde gegevens vormen de basis voor adviezen ten behoeve van beleidsvorming op het gebied van visstand- en waterbeheer. Kennisoverdracht richting doelgroepen vindt hoofdzakelijk plaats door middel van advisering in de vorm van (inter)nationale rapporten, nota's en toelichting. De verzamelde gegevens worden door de doelgroep, soms indirect, benut voor het vaststellen van het nationale en internationale visserijbeleid.

Ter verbetering van de toegankelijkheid van de resultaten van het onderzoek worden alle rapporten, die in het kader van dit project tot stand zijn gekomen elektronisch aangeleverd op een CD voor plaatsing op een site op intranet van LNV. De informatie is zo voor alle LNV-medewerkers toegankelijk. Ook is in 2004 door DLO een publieke website KennisOnline gelanceerd. Deze website is gericht op LNV en bevat informatie over de LNV programma's; die DLO voor LNV uitvoert.

De gegevens, die in het kader van de Europese regelgeving worden verzameld, kunnen op verzoek van de Europese Commissie onder voorwaarden, welke zijn vastgelegd in de verordening, aan derden beschikbaar worden gesteld.

In principe lenen gegevens, verzameld in het kader van het WOT programma of de daaruit voortvloeiende advisering, zich niet voor publicatie in gerefereerde wetenschappelijke journaals. Waar mogelijk wordt er echter naar gestreefd onderzoeksresultaten in wetenschappelijke tijdschriften te publiceren. De verzamelde gegevens en kennis worden tevens ingezet voor LNV-onderzoek die buiten dit programma valt.

8. de gerichte implementatie/vertaling van kennisproducten/resultaten richting LNV-beleid die heeft plaats gevonden en de betrokkenheid van het beleid hierbij;

Vertaling van onderzoeksresultaten naar beleid vindt in principe plaats door beleidsmedewerkers. Hierbij wordt desgevraagd door de onderzoekers ondersteuning gegeven. Ter ondersteuning van beleidsmedewerkers werd door projectleiders in 2004 deelgenomen aan nationale en internationale overlegstructuren.

9. de contacten met de doelgroep van het programma en de reactie op het programma (klanttevredenheid etc.);

De belangrijkste doelgroep van het programma is Directie Visserij waaraan het programma, door middel van advisering, ondersteuning verleend. De beleidsmedewerkers in deze Directie zijn over het algemeen betrokken bij het programma. In de verslagperiode werd regelmatig overleg gevoerd tussen onderzoekers en beleidsmedewerkers over de onderzoeksprojecten. Ook vindt op *ad hoc* basis regelmatig overleg plaats tussen beiden over specifieke onderwerpen. Het overleg biedt voor beide partijen de mogelijkheid de invulling van het onderzoek beter op de beleidsvragen aan te laten sluiten. Ook biedt dit overleg de mogelijkheid de beleidsvragen aan te scherpen. De mogelijkheid tot afstemming van de onderzoeksactiviteiten met de problemen, waarmee beleidsmedewerkers worden geconfronteerd, wordt door beide partijen op prijs gesteld.

Met betrekking op het onderzoek in het zoete water vond regelmatig overleg plaats met het RIZA en RDIJ over de onderzoeksresultaten, de bijstelling en de eventuele voortzetting van dit onderzoek in de komende jaren.

Met betrekking tot de dataverzameling, die onder een Europese Verordening wordt uitgevoerd, worden tussen de uitvoerende partijen, RIVO, LEI en Directie Visserij, contacten

onderhouden via een begeleidingscommissie die de nationale activiteiten coördineert. De contacten met de Europese Commissie over de dataverzameling door Nederland vinden plaats via de nationale coördinator. Het Nederlandse werkplan voor 2004 werd vrijwel ongewijzigd goedgekeurd. Ook werden, ter voorbereiding van een wijziging van de Verordening in 2004, een aantal vergaderingen in Brussel bijgewoond.

De klanttevredenheid over het programma wordt gemeten via de beoordeling die de Begeleidingscommissie van het programma jaarlijks maakt in opdracht van DWK. De Begeleidingscommissie bestaat uitsluitend uit afgevaardigden van de doelgroep. Zowel de werkplannen als uitvoering van het programma in voorgaande jaren werd als goed beoordeeld.

10. de samenwerking/relatie met de begeleidingscommissie of klankbordgroep;

Gedurende de verslagperiode vond tweemaal overleg plaats tussen de Begeleidingscommissie en de programmaleider. De samenwerking/relatie tussen de Begeleidingscommissie en programmaleider wordt door beide partijen als constructief en plezierig ervaren. Het overleg had betrekking de goedkeuring van het jaarverslag over het jaar 2003 en het concept werkplan voor 2005. Naar aanleiding van dit overleg is werkplan voor 2005 aangepast. Daarnaast vond met grote regelmaat *ad hoc* overleg plaats tussen de voorzitter van de Begeleidingscommissie en de programmaleider.

11. de samenwerking tussen de bij het programma betrokken DLO-instituten;

Ten aanzien van de nationale visserijstatistiek en de coördinatie van de onderzoeksverplichtingen die voortvloeien uit de Europese regelgeving wordt met het LEI samengewerkt. Bij het onderzoek naar de schelpdierbestanden werd met ALTERRA samengewerkt.

12. de samenwerking met andere instellingen/organisaties;

Bij het onderzoek op zee wordt intensief samengewerkt met buitenlandse zusterorganisaties in Europa. Bestandsopnamen op zee worden veelal samen uitgevoerd met andere landen en gecoördineerd door de International Council for Exploitation of the Sea (ICES). Ook de advisering met betrekking tot het beheer van deze bestanden vindt internationaal via ICES plaats. De internationale coördinatie van de bemonstering van de vangsten (aanvoer en discards) wordt sinds 2004 door de Europese Commissie gestuurd.

Bij het onderzoek dat betrekking heeft op het beheer van binnenwateren en de zoetwatervisbestanden in Nederlandse wateren wordt samengewerkt met het RIZA en RDIJ van het Ministerie van V&W.

Bij het bestandsonderzoek dat betrekking heeft op schelpdieren wordt op wetenschappelijk niveau vooral samengewerkt met onderzoeksinstituten of universiteiten in Denemarken, Duitsland, België en Frankrijk. De bestandsopnamen van schelpdieren in de Nederlandse kustwateren vindt plaats in nauwe samenwerking en overleg met de betrokken sector.

13. overige relevante informatie;

De coördinatie van het programma door de programmaleider is als afzonderlijke project in het programma opgenomen. De belangrijkste werkzaamheden waren het opstellen van een werkplan voor 2005 en een voortgangsrapportage over 2003. Het tot stand komen van de planning en de verslagen vond plaats in nauw contact met de betrokken projectleiders of proefleiders, die aan het tot stand komen van de rapporten bijdroegen. Tevens werd medewerking gegeven aan een herijking van het programma door DWK.

Daarnaast bewaakt de programmaleider de voortgang van het onderzoek en het financieel beheer van de projecten en onderhoudt contacten met LNV.

In het kader van de Europese dataverzameling werd samen met het LEI, op verzoek van Directie Visserij, ondersteuning verleend voor het opstellen van een nationaal onderzoeksplan welke in overeenstemming is met de eisen vastgelegd in EU Verordeningen Nr. 1543/2000 en Nr. 1639/2001, laatstelijk gewijzigd door Nr. 1581/2004. Bij het onderzoeksplan voor 2005 is uitgegaan van de Verordening waarin de laatste wijzigingen zijn opgenomen. In de praktijk betekent dit dat in het werkplan de bemonstering van een aantal nieuwe vissoorten is opgenomen, alsmede een schatting zal worden gemaakt van de vangst van kabeljauw in de recreatieve visserij en een bijdrage zal worden geleverd aan een internationale bestandsopname op blauwe wijting.

In de loop van 2004 werden een aantal vergaderingen bijgewoond van de klankbordgroep WOT-DLO. Deze klankbordgroep begeleidt de organisatie van het WOT onderzoek door de WOT units binnen DLO.

14. geef een overzicht van afgesloten projecten in 2004 (in de loop van 2005 worden de afgesloten projecten steekproefsgewijs geëvalueerd door DWK);

De activiteiten, die in 2004 zijn uitgevoerd, worden in 2005 voortgezet. Formeel is het project "Discardbemonstering en Visserijstatistiek" in 2004 afgesloten maar het onderzoek, dat in dit project wordt uitgevoerd, wordt in andere projecten voortgezet. De bemonstering van discards wordt voortgezet in het nieuwe project "Monitoring bijvangst" waarin ook monitoring van bijvangsten van zoogdieren is ondergebracht. De visserijstatistiek heeft in 2005 een eigen project gekregen

III De financiële rapportage over 2004

De financiële rapportage wordt via een excel-bestand (het programmabronbestand) aangeleverd.

De onderstaande tekst en tabellen geven een samenvatting van deze financiële rapportage

De financiële cijfers in onderstaande tabellen hebben betrekking op de geboekte financiële omzet in 2004 zijn afkomstig uit en in overeenstemming met het financiële jaaroverzicht van 2004 van het Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek.

Na het definitieve sluiten van de boeken is in 2003 k€ 144.5 doorgeschoven naar 2004 (kolom f) en toegevoegd aan de vrije ruimte van het programma.

Naast het programmabudget toegekend voor 2004 en de doorgeschoven ruimte vanuit 2003 is eind 2004 een bedrag aan het programmabudget toegevoegd van k€ 156.8 (brief DWK 2004/2540). Dit bedrag is afkomstig van het Ministerie van V&W als medefinanciering voor de uitvoering van project 406-31412322. Voorheen werd deze bijdrage van V&W als aanvullende cofinanciering buiten LNV ontvangen. Daarnaast is in de loop van 2004 een korting van k€ 8.2 op het programma toegepast t.b.v. de financiering van een WUR breed te ontwikkelen communicatietool: KennisOnline. Het totaal beschikbare onderzoeksbudget vanuit de LNV programmagelden is k€ 3712.1 (kolom g).

De oorspronkelijk geplande inzet uit het werkplan voor 2004, inclusief de in de loop van het jaar vrijgekomen gelden en de nog niet gealloceerde vrije ruimte, is k€ 3,719.8 (kolom h). In de loop van 2004 is k€ 3,568.6 vrijgegeven voor de uitvoering van de projecten (kolom i). Van de beschikbare vrije ruimte is 166.4 met toestemming van de begeleidingscommissie ingezet.

Kolom j geeft de gerealiseerde inzet per project in 2004. De gerealiseerde omzet is k€ 3,568.6. De niet gebruikte ruimte (kolom g – kolom j) van k€ 143.5 is doorgeschoven naar 2004.

In de tabel met de gerealiseerde co- en contrafinanciering in 2004 geeft kolom d aan welk deel van de programmagelden is ingezet voor contrafinanciering. De hiermee verworven externe inkomsten staan in kolom e. De belangrijkste externe financiers staan in kolom f aangegeven.

De totale omzet van het programma in 2004 bedroeg k€ 3,898.9.

IIIa Geplande en gerealiseerde DLO-inzet vanuit LNV-programmagelden (in Euro x 1000)

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
Projectnr.	Project titel	Projectleider en instituut	start jaar	eind jaar	Door-geschoven uit budget 2003	Beschikbaar in 2004	Geplande inzet uit werkplan 2004	Vrijgegeven gedurende 2004	Gerealiseerde inzet vanuit programmagelden	Doorge-schoven naar 2005
406 31112090	Toestandsbeoordeling en beleidsadvisering zeevisserij	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005			364.6	358.4	358.4	
406 31512100	Marktbemonstering zeevisserij	drs. A.T.G.W. Eltink, ing. S.W. Verver, RIVO	2002	2005			675.2	698.6	698.6	
406 31712110	Bestandsopnamen op zee	dr. H.J.L Heessen RIVO	2002	2005			1073.8	1095.7	1095.7	
406-32212130	Discardbemonstering en visserijstatistiek	drs. O.A. van Keeken RIVO	2002	2005			381.9	381.9	381.9	
406-31412120 406-31412122	Vis- en visserijonderzoek binnenwateren	drs. J. Asjes, RIVO	2002	2005			283.2 +156.8	398.7	398.7	
406-30212080	Monitoring schelpdierbestanden	dr. J.A. Craeymeersch, RIVO	2002	2005			296.8	296.8	296.8	
406-31112160	Kenniscirculatie	ir. A.V. Baerveldt CVO	2003	2005			84.2	84.0	84.0	
406-31112150	Coördinatie programmaleider	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005			87.9	88.1	88.1	
406-31112170	vrije ruimte	drs. F.A van Beek CVO	2002	2005	144.5	144.5	315.4	166.4	166.4	
vaststelling programmabudget (brief (DWK 2003/4909)			programmabudget			3419.0				
KennisOnline (spreadsheet Ammerlaan 2004)			programmakorting			-8.2				
			Subtotaal							
toegevoegd aan programmabudget voor 2004 (brief TRCDWK/2004/2540)						156.8				
kolom g – kolom j			Totaal		144.5	3712.1	3719.8	3568.6	3568.6	143.5

Gerealiseerde co- en contrafinanciering in 2004 (in Euro x 1000):

a	b	c	d	e	f	g
Projectnr	Project titel	Looptijd co(ntra) financiering	Gerealiseerde inzet LNV-financiering tbv contra- financiering	Realisatie aanvullende cofinanciering buiten LNV	Co-financier buiten LNV (EU, EET, etc.)	Akkoord begeleidings- commissie/ klankbordgroep
406-31412120	Vis- en visserijonderzoek binnenwateren	2002-2005	75.6	228.7	RIZA, EU	ja
406-30212080	Monitoring schelpdierbestanden	2002-2005	202.9	101.5	PO mossel PO kokkel	ja
		Totaal	278.5	330.3		
% LNV-financiering tbv contrafinanciering²			9.7			
Totale omvang programma gedurende 2004³				3,898.9		

² =(totaal kolom d/LNV-budget 2004)*100%

³ =totaal kolom e + gerealiseerde inzet vanuit programmagelden

Indien relevant voor het programma:

Geef aan wat de omvang is van volledig door derden gefinancierd onderzoek dat gerelateerd is aan het programma. Geef hierop ook een korte inhoudelijke toelichting (noem onderwerpen e.d.).

rapporten en referenties

- Anon. 2004. The Netherlands National Programme for collection of fisheries data (submission for the year 2005)
- Anon. 2004. Technical Report of Activity 2003 – The Netherlands (detailing the state of completion of the aims set at the time of the drawing-up of the minimum programme and of the extended programme)
- Baerveldt, A.V. 2004. Managementreview 2003 en kwaliteitsplan 2004 van het Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)
CVO rapport: 04.005
- Beek, F.A. 2004. Voortgangsrapportage van het WOT programma 406: Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek voor LNV in 2003
CVO rapport: 04.006
- Beek, F.A. van, 2004. Programma Wettelijke Onderzoek Taken. Visserijonderzoek DLO-programma 406 Werkplan 2005
CVO Rapport 04.026
- DWK 2004, Uitvoeringsovereenkomst betreffende de uitvoering van Wettelijke onderzoekstaken voor Visserijonderzoek door het Centrum voor Visserijonderzoek (CVO) te IJmuiden
- DWK 2004, Werkafspraken behorende bij Uitvoeringsovereenkomst DLO, WOT CVO/LNV
- EU 2000. BESCHIKKING VAN DE RAAD van 29 juni 2000 betreffende een financiële bijdrage van de Gemeenschap in de uitgaven van de lidstaten voor het verzamelen van gegevens, alsmede in de financiering van studies en modelprojecten ter ondersteuning van het gemeenschappelijk visserijbeleid (2000/439/EG)
- EU 2000. VERORDENING (EG) Nr. 1543/2000 VAN DE RAAD van 29 juni 2000 tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid
- EU 2001. VERORDENING (EG) Nr. 1639/2001 VAN DE COMMISSIE van 25 juli 2001 tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) nr. 1543/2000 van de Raad
- EU 2004. Verordening (EG) nr. 1581/2004 van de Commissie van 27 augustus 2004 houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 1639/2001 tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) nr. 1543/2000 van de Raad
- EU 2005. Guidelines for the submission of Technical Reports on the National Data Collection Programs under Council Regulation (EC) N° 1543/2000 and Commission Regulation (EC) N° 1639/2001 as amended by Commission Regulation (EC) N° 1581/2004 (Version 2004)
Commission Staff Working Paper (STECF-SGRN) SEC(2005) 159

Vergaderingen en werkgroepen

Herijkingscommissie WOT programma 406 Den Haag, 3 februari 2004	Frans van Beek Annette Baerveldt
Begeleidingscommissie WOT programma 406 Den Haag, 3 maart 2004	Frans van Beek
Herijkingscommissie WOT programma 406 Den Haag, 3 maart 2004	Frans van Beek
WOT begeleidingsgroep Wageningen, 6 april 2004	Frans van Beek Annette Baerveldt
Begeleidingsgroep datacollectie Den Haag, 7 april 2004	Frans van Beek Annette Baerveldt
Begeleidingsgroep datacollectie Den Haag, 19 mei 2004	Frans van Beek
Kennismakingsbezoek met vertegenwoordigers van de Europese Commissie Brussel, 7 december 2004	Frans van Beek Hans van Oostenbrugge Edwin Meeuwssen
Begeleidingscommissie 406 Den Haag, 14 september 2004	Frans van Beek Annette Baerveldt

IV bijlage 1

1 Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen zeevisserij

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212090
Projectleider(s)	drs. F.A. van Beek
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. L.R.M. Lomans (Dir. Vis.)

1.1 Algemeen

Het onderzoek dat in dit doorlopend project wordt uitgevoerd omvat de biologische advisering aan de nationale en internationale beheerder van visserijactiviteiten en mariene ecosystemen. De adviezen zijn gebaseerd op onderzoek dat in de overige projecten programma 406 is uitgevoerd en vergelijkbare informatie verzameld door buitenlandse zusterorganisaties. De voorgenomen werkzaamheden in het werkplan voor 2004 zijn volgens planning gerealiseerd. Bijdragen aan een internationale evaluatie van de zogenaamde "Scholbox" en een quality status rapport voor de Waddenzee zijn uitgevoerd binnen de vrije ruimte van het programma.

1.2 Toestandsbeoordeling visbestanden en mariene ecosystemen

Evenals in voorgaande jaren werden, ter voorbereiding van de adviezen aan LNV en de EU, van een aantal vissoorten toestandsbeoordelingen en vangstprognoses gemaakt. Deze activiteit vindt plaats in internationaal verband binnen ICES werkgroepen. De voorbereiding van de Nederlandse gegevens - aanvoer- en inspanningsgegevens van de nationale vloot en bestandsopnamen - werden op het RIVO uitgevoerd en aan de werkgroepen beschikbaar gesteld.

De vissoorten die voor Nederland van belang zijn, zijn haring, kabeljauw, wijting, tong, schol, makreel, horsmakreel, blauwe wijting en paling. Aan de toestandsbeoordeling en het opstellen van vangstprognoses van deze vissoorten werd door RIVO biologen meegewerkt. Ook werd meegewerkt aan een evaluatie van de toestand van de mariene ecosystemen in de Noordzee en het ontwikkelen van voorstellen voor het beheer van deze ecosystemen. Deze activiteiten vonden plaats in de volgende ICES werkgroepen:

- [Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N \(HAWG\);](#)
- [Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group \(WGNPBW\);](#)
- [Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak \(WGNSSK\);](#)
- [Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy \(WGMHSA\);](#)
- [Working Group on Eels \(WGEEL\);](#)
- [Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities \(WGEEO\).](#)

Ter voorbereiding van deze werkgroepen werd een aantal werkdocumenten gemaakt waarin onderzoeksresultaten zijn samengevat of specifieke problemen werden gepresenteerd.

De rapporten van deze werkgroepen zijn publiekelijk beschikbaar op de ICES website (www.ICES.dk). Bovendien wordt door de Nederlandse deelnemers voor LNV een samenvatting gemaakt en worden in de meeste gevallen de resultaten met de betrokken beleidsmedewerkers doorgesproken.

Alvorens informatie in de rapporten van deze werkgroepen worden gebruikt om adviezen op te stellen worden ze aan een kwaliteitscontrole onderworpen. Dit werd vroeger door ACFM gedaan. Sinds 2004 zijn hiervoor door ICES afzonderlijke reviewgroepen in het leven geroepen. Het verslag van deze reviewgroepen wordt in het gereviewde rapport opgenomen. RIVO biologen hebben in 2004 een bijdrage geleverd aan de volgende reviewgroepen

- Review Group on the Arctic Fisheries en North-Western Group (RGAF&RGNW)
- Review Group on the assessment of Southern Shelf Stocks of Hake, Monk en Megrim and Southern Shelf Demersal Stocks (RGHMM&RGSSDS)
- Review Group on Nephrops Stocks (RGNEPH)
- Review Group on the Assessment on Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (RGNSSK)

1.3 Advisering aan LNV en de Europese Unie

Advisering aan LNV vindt zowel op nationaal als in internationaal verband plaats. Advisering aan de EU vindt uitsluitend in internationaal verband plaats. De belangrijkste internationale samenwerkingsfora hier zijn ICES en STECF.

1.3.1 Advisering via ICES

Op basis van de in sectie 1.2 genoemde toestandsbeoordelingen en vangstprognoses werden door ICES via het [Advisory Committee for Fishery Management \(ACFM\)](#) in mei en oktober beheersadviezen voor deze bestanden gegeven. In 2003 is voor deze advisering een nieuw format geïntroduceerd waarbij meer rekening wordt gehouden met het veelal gemengde karakter van de visserij en de gevolgen van de visserij op het ecosysteem. Dit format werd in 2004 verder ontwikkeld.

De toestand van de meeste voor Nederland van belang zijnde bestanden is ongewijzigd. De pelagische visbestanden (haring, makreel en blauwe wijting) bevinden zich in een relatief goede toestand. Voor makreel was het beeld afwijkend van voorgaande jaren, omdat hier een ander assessmentmodel is gebruikt. Het horsmakreelbestand wacht nog steeds op een goede jaarklas.

Een aantal demersale bestanden bevindt zich nog steeds in kritieke toestand. De meeste van deze bestanden worden bevestigd in een gemengde visserij die meerdere soorten tegelijkertijd exploiteert. Kabeljauw in de Noordzee, Ierse Zee, Kattegat, Oostzee en ten westen van Schotland bevinden zich nog steeds in kritieke staat. Voor deze bestanden wordt een 0- vangst geadviseerd. Voor schol in de Noordzee zijn voor het eerst schattingen van discardgegevens in de toestandsbeoordeling meegenomen. Deze schattingen zijn afkomstig van de een analyse van de gegevens die wordt verzameld in het project Discardbemonstering en Visserijstatistiek en daaraan verwante projecten in voorgaande jaren. De toestand van het scholbestand blijft evenwel zorgelijk. De tongstand in de Noordzee is iets toegenomen als gevolg van een bovengemiddelde jaarklas. De soorten die bevestigd worden voor de productie van vismeel en visolie, zandspiering en kever, bevinden zich nu ook in een kritieke situatie. Het door ICES gegeven beheersadvies voor de Noordzee houdt in dat rekening moet worden gehouden met het vermijden van alle (bij)vangst van kabeljauw.

Door verschillende internationale managementorganisaties ([EU](#), [OSPAR](#), [HELCOM](#)) worden advies gevraagd, dat betrekking heeft op het beheer van mariene ecosystemen. De adviezen worden in internationaal verband opgesteld door het [ICES Advisory Committee on Ecosystems \(ACE\)](#). Nederland was hierin vertegenwoordigd door Niels Daan. De activiteiten

in 2004 hadden betrekking op een aantal onderwerpen van nogal verschillende aard. Belangrijkst onderwerp was het verdere uitwerken van Ecological Quality Objectives (zogenaamde EcoQO's). Een aantal andere onderwerpen waar advies was gevraagd zijn: de status van de populaties van verschillende soorten zeehonden in de Oostzee; classificatie van mariene habitats; bijvangst van zeezoogdieren; ecosysteem effecten van de industrievisserij.

1.3.2 Advisering via STECF

Tweemaal per jaar, in april en november, komt het [Wetenschappelijk, Technische en Economisch Comité](#) (STECF) van de Europese Commissie bijeen in Brussel. Dit comité bestaat uit biologen, economen en vistuigdeskundigen en geeft advies aan de EU ten behoeve van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid. De belangrijkste taak van het comité is het uitvoeren van een review van informatie en beheersadviezen (zowel biologisch als economisch) die door verschillende wetenschappelijke organisaties worden gegeven voor bestanden die door de EU worden beheerd. Daarnaast kwamen in 2004 onder andere aan de orde: een evaluatie van de scholbox en de Shetland box; evaluatie van nationale onderzoeksprogramma's die door de EU worden meegefinancierd; Middellandse Zee en economische aangelegenheden; en de problemen met visserij op zandspiering.

STECF heeft een aantal subgroepen, welke in afzonderlijke vergaderingen onderwerpen voor de STECF voorbereiden. De vergaderfrequentie van deze subgroepen verschilt afhankelijk van de behoefte aan informatie. De samenstelling van de subgroepen verschilt per vergadering afhankelijk van het onderwerp dat aan de orde is. In 2004 werd deelgenomen aan de volgende vergaderingen:

- twee bijeenkomsten van de [STECF Subgroup on Resource Status](#) (SGRST). De eerste vergadering had als belangrijkste onderwerp de problematiek van quotaverdeling in de gemengde visserij. De tweede vergadering had als taak een overzicht te compileren van de toestand van en de beheersadviezen voor de bestanden die door EU vloten worden geëxploiteerd.
- drie bijeenkomsten van de [STECF Subgroup on Research Needs](#) (SGRN). Deze groep heeft als belangrijkste taak het evalueren van de nationale rapportages van het visserijonderzoek dat in 2003 is uitgevoerd onder de zogenaamde Data Directive⁴ alsmede het evalueren van de nationale onderzoeksvoorstellen voor het komende jaar (2005) en de afwijkingen van deze plannen met de Data Directive. Bovendien werden richtlijnen opgesteld voor het format van de nationale rapportages in komende jaren. In het kader van compliance met de Data Directive werden bovendien een aantal pilot studies geëvalueerd.
- Artikel 19 van de basisverordening (Vo. 2371/2002) vereist van de Cie een evaluatie aan over de toegangsregeling en 'conservation impact' van o.a. de scholbox en Shetland box. De rapportage wordt gemaakt voor de Raad en het Europees Parlement. Zij vraagt hierbij wetenschappelijk ondersteuning van de lidstaten. Ten behoeve van de door de Commissie opgedragen evaluatie van de scholbox en de Shetland box vonden 3 vergaderingen in Brussel (2) en Aberdeen (1) plaats. Het rapport werd in augustus opgeleverd. De Nederlandse bijdrage is gefinancierd uit de vrije ruimte van programma 406.
- In juni werd deelgenomen aan een *ad hoc* bijeenkomst van EU en Noorse wetenschappers en beleidsmedewerkers. Door deze groep werden voor een aantal gedeelde bestanden zogenaamde 'harvest control rules' geëvalueerd die door

⁴ Verordening EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad laatstelijk gewijzigd door Verordening (EG) nr. 1581/2004 van de Commissie van 27 augustus 2004 houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 1639/2001 tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) nr. 1543/2000 van de Raad

Noorwegen en de Commissie waren voorgelegd. De deelname aan deze bijeenkomst was niet voorzien in het werkplan voor 2004 van programma 406 maar werden uitgevoerd in het kader van de ontwikkeling van een herstelplan voor Noordzee schol.

Een paar door de Commissie aangekondigde werkgroepen hebben geen doorgang gevonden.

1.3.3 Quality Status Report Waddenzee

Als voorbereiding op de trilaterale Waddenzeeconferentie in 2006 wordt door de [Trilateral Monitoring and Assessment Group](#) (TMAG) van het Common Wadden Sea Secretariat (CWSS) een Quality Status Report opgesteld. De LNV bijdrage aan dit rapport wordt gecoördineerd door EC-LNV. Er werd een bijdrage aan dit rapport geleverd (tekst en figuren) met informatie over vissen en schelpdieren in de Waddenzee afkomstig van jaarlijkse bestandsopnamen in dit gebied. Hierbij is samengewerkt met Alterra en RIZA. Het Quality Status Report komt halverwege 2005 beschikbaar.

1.3.4 Evaluatie Scholbox

De evaluatie is uitgevoerd door een internationale werkgroep opgezet door de EU. De Nederlandse bijdrage is verzorgd vanuit het project Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen zeevisserij (zie sectie 1.3.2). Extra aandacht is gegeven aan de presentaties van het resultaat van de evaluatie naar de sector en andere belanghebbende groepen.

1.3.5 Herstelplan voor Noordzee schol

Naar aanleiding van het advies van ICES in 2003 om een herstelplan voor Noordzee schol op te stellen zijn een aantal gesprekken gevoerd met Directie Visserij en de vertegenwoordigers van de Europese Commissie. Een eerste aanzet tot het ontwerpen van een herstelplan was het evalueren van een aantal "Harvest Control Rules" door een expertgroep van Noorse en EU wetenschappers. In 2004 heeft ICES het advies om een herstelplan in te voeren teruggetrokken.

1.3.6 Management plan voor paling

Met betrekking tot de opstelling van een aalherstelplan hebben de volgende werkzaamheden plaatsgevonden:

- bijdrage aan de evaluatie van het Beleidsbesluit Beroepsbinnenvisserij, op verzoek van Directie Vis: interview met opstellers evaluatierapport, deelname aan afsluitende discussiedag
- communicatie en voorlichting over de toestand van de aal, met name richting landelijke dagblad pers (twee interviews)
- overleg met belanghebbenden, betrokken bij de aalvisserij (hengelsport, beroepsvisserij, natuurbescherming, onderzoek). Dit heeft geresulteerd in een initiatief tot de oprichting van een Aalcomitee, dat in de eerste helft van 2005 een praktisch, daadkrachtig, en door de belanghebbenden gedragen herstelplan vorm wil geven.

1.4 Diversen

- Op verzoek van Directie Vis werd in januari een deelgenomen aan de [Coastal States Scientific Working Group on Blue Whiting](#). De Coastal States en Rusland hadden om

een bijeenkomst van deze groep verzocht om een aantal vragen over blauwe wijting te beantwoorden. Tijdens de vergadering bleek dat vooralsnog onvoldoende gegevens over blauwe wijting beschikbaar zijn om deze vragen nu te beantwoorden. De Coastal States en Rusland verzochten daarop aan de groep om een onderzoeksprogramma voor blauwe wijting voor te stellen. Dit heeft de werkgroep gedaan na een tweede bijeenkomst tijdens de ICES jaarvergadering in Vigo.

- Op verzoek van Directie Vis werd ondersteuning verleend op een aantal beleidsterreinen. verzoek van LNV is eind van het jaar een informatie verstrekt over de toestand en de te verwachten spieringstand in het IJsselmeer. Commentaar werd gegeven op een aantal toegeleverde documenten die betrekking hadden op 1) verschillen tussen de managementgebieden en verspreidingsgebied van bepaalde bestanden; 2) lange termijn benadering voor bestanden waarvoor geen meerjarenplannen bestaan; 3) de specifieke problematiek van de gemengde visserij; 4) beheer van de visserij op diepzeebestanden 5) ontheffing van beschermende maatregelen voor kabeljauw.
- Naar aanleiding van de ACFM adviezen in het najaar heeft LNV verzocht om een aantal aanvullende berekeningen uit te voeren en beleidsscenario's te evalueren voor de demersale bestanden in de Noordzee. De activiteiten werden gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

1.5 Ondersteunende WOT

In de ondersteunende WOT werden een aantal activiteiten uitgevoerd die niet direct gerelateerd zijn aan de uitvoering van wettelijke taken maar die wel noodzakelijk zijn om deze taken te kunnen uitvoeren of waarvan LNV het wenselijk vindt om deze binnen dit programma uit te voeren. Een aantal van deze activiteiten worden gefinancierd uit kennisbasis middelen maar worden hier vermeld in verband met de relatie met de WOT taken.

- Evenals in voorgaande jaren werd op verzoek van Directie Vis ondersteuning verleend aan een intern project betreffende een ontwerp/test protocol voor de ontwikkeling van een 'vermogensmeter', een instrument welke op objectieve wijze het motorvermogen van vaartuigen kan meten. De ontwikkelfase is in 2004 afgesloten. De ontwikkelde prototypen zullen in 2005 in de praktijk worden getest.
- In januari werd deelgenomen aan de [ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts](#), (SGDFF). In deze studiegroep zijn modellen ontwikkeld en gegevens verzameld om vangstadvisen te kunnen geven voor vormen van visserij welke gelijktijdig meerdere bestanden exploiteren (gemengde visserij). De werkzaamheden van deze groep worden gecoördineerd met de STECF-SGRST subgroep mixed fisheries.
- De [ICES Working Group on Methods on Fish Stock Assessments](#) (WGMG) kwam begin februari bijeen. De belangrijkste onderwerpen die dit jaar aan de orde kwamen waren instrumenten voor het meten van de onzekerheid van toestandsbeoordeling; methodes voor het evalueren van beleidsmaatregelen; en referentiepunten die in de beoordeling van de visbestanden, visserij-inzet en het visserijbeheer worden toegepast. De deelname van aan deze werkgroep werd uit kennisbasis gefinancierd.
- Deel werd genomen aan de [ICES Study Group on Assessment Methods Applicable to Assessment of Norwegian Spring-Spawning Herring and Blue Whiting Stocks](#) (SGAMHBW). Naar aanleiding van een verzoek van [NEAFC](#) om de methoden te evalueren die gebruikt worden voor de assessment van blauwe wijting en Atlantoscandische haring en de mogelijkheid te onderzoeken om de verschillende methoden te combineren vond éénmalig een bijeenkomst van experts plaats. Nederlandse onderzoekers leveren een bijdrage aan de assessment van deze bestanden. De deelname van aan deze studiegroep werd uit kennisbasis gefinancierd.
- Evenals vorig jaar is door ICES een cursus gegeven over het toepassen van een aantal gangbare modellen voor het maken van toestandsbeoordeling van visbestanden ICES [Workshop on Fish Stock Assessment Techniques](#) (WKCFAT). In

de cursus zijn de theoretisch achtergrond van de methoden behandeld alsmede de interpretatie van de resultaten middels diagnostieken. In februari 2004 was de cursus gericht op meer geavanceerde modellen voor meer ervaren personen. De cursus is bijgewoond door Mark Dickey-Collas. De deelname van aan deze cursus werd uit kennisbasis gefinancierd.

- Martin Pastoors is voorzitter van de [ICES Working Group on Fishery Systems](#) (WGFS). Deze werkgroep kwam bijeen in april en richtte zich op het ontwikkelen van een geïntegreerde analyse van visserij-systemen (sector, advisering, management en beleid). In de werkgroep wordt samengewerkt tussen visserijbiologen, economen en sociaalwetenschappers. De resultaten van deze werkgroep worden mede gebruikt voor de oriëntering van ICES in de visserij-systemen waar ICES een adviserende taak heeft. De deelname van aan deze cursus werd uit kennisbasis gefinancierd.
- Naar aanleiding van de behoeften van de EU lidstaten om statistische ondersteuning voor het berekenen van precisieniveaus van visserijgegevens verzameld in het kader van de EU datacollecte heeft ICES op verzoek van de EU een [Workshop on Sampling and Calculation Methodology for Fisheries Data](#) (WKSCMFD) georganiseerd. Hierin zijn een aantal methoden ontwikkeld om de gevraagde precisieniveaus te berekenen. De workshop vond in januari plaats. De volgende workshop wordt in 2005 gehouden.
- De volgende vergadering van de [ICES Study Group on Multispecies Assessments in the North Sea](#) (SGMSNS) is in 2005. In 2004 werd per correspondentie een rapport geproduceerd
- Zowel in Nederland als in de omringende landen wordt het merken van vis doorgaans uitgevoerd in projecten gericht op een specifieke onderzoeksvraag. Over de inname van vismerken zijn internationaal tussen de onderzoeksinstituten afspraken gemaakt en ieder instituut heeft zich verplicht alle aangeboden vismerken, ongeacht de afkomst, in te nemen tegen een vergoeding die voor ieder land afzonderlijk is vastgesteld. In 2004 werden door Nederland geen nieuwe merkexperimenten met vissen op zee uitgevoerd. Het innemen van vismerkjes van experimenten uit voorgaande jaren en van merkexperimenten uitgevoerd door buitenlandse visserijonderzoeksinstituten werd routinematig gecontinueerd. Deze activiteit wordt in dit project geadmistreerd. In 2004 werden door de Nederlandse vloot 25 merkjes aangebracht, die administratief werden verwerkt. Hiervan waren er 24 afkomstig van experimenten uitgevoerd door buitenlandse visserijonderzoeksinstituten.

1.6 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Anon. 2004. Report from the meeting of the Coastal States Scientific Working Group on Blue Whiting, Bergen, 14-15 January 2004.

Anon. 2004. RIVO work overview.
Working document 11 to WGNSSK 2004

Dickey-Collas, M, S.B.M. Kraak, M.A. Pastoors, J.J. Poos and L.T. Kell LT. 2004. How can differing assumptions about the trend in fishing mortality within a stock assessment affect the management of a fish stock?
Working Document 6 to WGNSSK 2004

Eltink, A.T.G.W. 2004. Removal of years from the NEA Mackerel assessment files, which have reduced age groups.
Working Document 04 to WGMHSA 2004

EU 2004, 18th Report of the Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (Brussels, 29 March – 2 April 2004)
Commission Staff Working Paper SEC(2004) 1415

EU 2004, 19th Report of the Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (Brussels, 1 – 5 November 2004)
Commission Staff Working Paper SEC(2004) in press

- EU 2004, Multi Annual management plans for stocks share by EU and Norway. EU-Norway Ad Hoc Scientific Working Group. (Brussels, 14-18 June 2004)
Commission Staff Working Paper SEC(2004) 1209
- EU 2004, STECF Evaluation of pilot surveys undertaken under the Commission Regulation (EC) No 1639/2001
Commission Staff Working Paper SEC(2004) 1066
- EU 2004, Evaluation of Member States' National Programmes for the collection of data needed to conduct the Common Fisheries Policy for 2005. Final Report by the consultants for the European Commission November 2004
(in press)
- EU 2004, Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) Evaluation of 2003 data collection national projects undertaken under the Commission Regulation (EC) No 1639/2001. Commission Staff Working Paper SEC(2004) 1312
- EU 2004. STECF-Review of the Scientific Advice for 2005. Brussels, 18-22 October 2004.
Commission Staff Working Paper (in press)
- EU 2004. STECF-SGRST Report of the Subgroup on Resource Status of the STECF. Mixed Fisheries. Brussels, 18-22 October 2004.
Commission Staff Working Paper (in press)
- EU 2004. STECF-SGRN Mid Term review of Data Collection National Programme
Commission Staff Working Paper (in press)
- EU 2004. STECF-SGRN Analysis of derogations and no-conformities of data collection National Programmes for 2005 (Brussels, December 2005)
Commission Staff Working Paper (in press)
- Grift, R.E., I. Tulp, L. Clarke, A. McLay, S. Reeves, J. Vigneau, W. Weber. 2004. Assessment of the ecological effects of the Plaice Box. Report of the European Commission Expert Working Group to evaluate the Shetland and Plaice boxes. Brussels. 121p.
- Grift, R.E. 2004. Evaluatie scholbox: Box zinvul, maar effect verminderd door milieuveranderingen
Visserijnieuws 24(39):6
- Heino, M., H. Sjøiland, J.E. Nygaard, A. Oleynik, J. Alvarez, Ø. Tangen, C. O'Donnell, E. Mullings, T. Monstad, G. Macualay, G. Power, J. Ullgren, I. Oganin, S. Ratushnyy, A. Astakhov, V. Guzenko, B. Couperus, S. Ybema, R. Bol, M. Dickey-Collas. 2004. International blue whiting spawning stock survey.
Working Document to WGNPBW.
- ICES 2004. Report on the ICES/EIFAC Working Group on Eels WGEEL (Sukarrieta, Spain, 7-11 October 2003).
ICES CM 2004/ACFM:09 Ref.G
- ICES 2004. Report of the Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts SGDF. (Ostend, Belgium, 27-30 January 2004)
ICES CM 2004/ACFM:11
- ICES, 2004. Report of the Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N HAWG (ICES Headquarters, 9-18 March 2004).
ICES C.M.2004/ACFM:18
- ICES 2004. Report of the Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group WGNPBW (ICES Headquarters, 27 April-4 May 2004)
ICES C.M.2004/ACFM:24
- ICES 2004. Report on the Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities WGEEO (ICES Headquarters, 14-21 April 2004)
ICES CN 2004 ACE:03 Ref. D,E,G
- ICES 2004. Report of the Working Group on Elasmobranch Fish WGEF (by correspondence)
ICES CM 2004/G:11

- ICES 2004. Technical minutes of the Review Group of the reports of the Working Group on the Assessment of southern Shelf Demersal Stocks (WGSSDS) and the Working Group on the Assessment of Southern Shelf Stocks of Hake, Monk and Mergim (WGHMM) Working paper to ACFM autumn 2004.
- ICES 2004. Report of the Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy WGMHSA (Copenhagen, 9-18 September 2003).
ICES C.M.2004/ACFM:08
- ICES 2004. Report of the Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak WGNSSK (Boulogne sur Mer, 9-18 September 2003).
ICES C.M. 2004/ACFM:07
- ICES 2005. Report on the ICES/EIFAC Working Group on Eels (Galway, 22-26 November 2004).
ICES CM 2005/ACFM:30 Ref.G,I
- ICES 2005. Report of the Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy WGMHSA (ICES Headquarters, 7-16 September 2004).
ICES C.M.2005/ACFM:08
- ICES 2005. Report of the Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak WGNSSK (Bergen, 7-16 September 2004).
ICES C.M. 2005/ACFM:07
- Keeken, O.A van, Martin Pastoors & Adriaan D. Rijnsdorp. 2004. Reconstructing the numbers of plaice discarded in the demersal fisheries since 1957. Working document 12 to WGNSSK 2004
- Verver. S. and L. Bolle. 2004. Recruitment update North Sea Plaice.
Working document to ACFM October 2004
- Verver. S. and L. Bolle. 2004. Recruitment update North Sea Sole.
Working document to ACFM October 2004
- Zimmermann, C., Eltink, A., Iversen, S, Ulleweit, J., Verver, S., Dickey-Collas, M. (2004). Variability of catch-at-age data derived from western horse mackerel sampling in the juvenile area, and its implication for the perception of recruiting year classes.
Working document 21 to WGMHSA 2004

1.7 Verwante rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Beek, F.A. 2004. Verslag van de Study Group on Assessment Methods Applicable to Assessment of Norwegian Spring-Spawning Herring and Blue Whiting Stocks (SGAMHBW), 19-22 februari 2004 te Lissabon.
Nota CVO/04.0005249/FvB-Ics
- Eltink, A.T.G.W. 2004. Preliminary evaluation of assessments with ISVPA and ICA in the case of shifts in the exploitation pattern.
Working document to SGAMHBW 2004
- ICES 2004. Report of the Workshop on Advance Fish 'Stock Assessment Techniques WKAFAT (ICES Headquarters, 3-10 March 2004)
ICES CM 2004/D:04, Ref. G, ACFM
- ICES 2004. Report of the Working Group on Methods of Fish Stock Assessments WGMG (Lisbon Portugal, 11-18 February 2004)
ICES CM 2004/D:03 Ref. G. ACFM
- ICES 2004. Report of the Workshop on Sampling and Calculation Methodology for Fisheries Data WKSCMFD (Nantes, France, 26-30 January 2004)
ICES CM 2004/ACFM:12
- ICES, 2004. Report of the Study Group on Assessment Methods applicable to Assessment of Norwegian Spring Spawning Herring and Blue Whiting. SGAMHBW (Lisbon, Portugal, Februari 2004)
ICES CM 2004/ACFM:14 Ref AFWG, WGNPBW, WGMHSA

- ICES 2004. Report of the Study Group on Multispecies Assessment in the North Sea SGMSNS. (by correspondence)
ICES CM 2004/D:08, Ref. ACFM, ACE, G
- ICES 2004. Report of the Working Group on Fishery Systems WGFS (26–30 April 2004 Lowestoft, UK).
ICES CM 2004/D: 06, Ref. ACFM, ACE
- ICES 2004. Report of the Workshop on Advanced Fish Stock Assessment Techniques WKAFAT (ICES Headquarters 3-10 March 2004).
ICES CM 2004/D:04, Ref. G, ACFM
- Kraak, S.B.M. 2004. An evaluation of MTAC – a program for the calculation of catch forecasts taking the mixed nature of the fisheries into account.
Working document to WGMG 2004.
- McAllister, M., L.T. Kell, C.M. O'Brien, M.A. Pastoors, E. Hunter and L. Bolle. 2004. Use of tagging data as part of catch independent assessment and management procedures
Working document to WGMG 2004.

1.8 Nota's

- Beek, F.A., 2004. Verslag van de vergadering van de "Coastal States Scientific Working Group on Blue Whiting" (Bergen, 14-15 januari 2004)
Nota CVO/04.0001163/FvB/LCS
- Beek, F.A. 2004. Verslag van de ICES Northern Pelagic and Blue Whiting Working Group (WGNPBW) 27 april - 4 mei 2004.
Nota CVO/04.0008538/FvB lc
- Beek, F.A. 2004. Verslag van de review group RGAF&NWWG 25-27 mei en de ACFM vergadering, 28 mei-3 juni 2004.
Nota CVO/04.0009891-lcs/FvB
- Daan, N. 2004. Verslag van de ACE vergadering te Kopenhagen van 14 t/m 18 juni 2004.
Nota CVO/04.RIVO250/ND
- Dekker, W. 2004. Verslag van de vergadering van de ICES multispecies studiegroep gehouden van 25 tot 29 augustus 2003 in Bergen (Noorwegen)
Nota CVO/04.0000668/WD/mw
- Dekker, W. 2005. Verslag van de bijeenkomst van de ICES/EIFAC aalwerkgroep, 22-26 November 2004, Galway (Ierland)
Nota CVO/05.RIVIO018/WD/lcs
- Dickey-Collas, M. and O.A. van Keeken. 2004. Report on the ICES Herring Assessment Working Group, March 2004.
Nota CVO/04.0005256
- Dickey-Collas, M. 2004. Report on Plenary meeting of the European Commission Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. Brussels; 29 March - 2 April 2004.
Nota CVO 04/0007053/MDC
- Dickey-Collas, M. 2004. Report on Plenary meeting of the European Commission Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries. Brussels; 1 - 5 November 2004.
Nota CVO 04.RIVO266/MDC
- Dickey-Collas, M., A.S. Couperus. 2004. Report on the ICES Planning Group of Herring Surveys (PGHERS), Jan 2004.
Nota BE/04.0007437
- Eltink, A.T.G.W. 2004. Verslag van de STECF subgroep Research Needs (SGRN) betreffende "Evaluation of 2003 National Technical Reports", Brussel, 21-25 juni 2004.
Nota 04/RIVO0040/AE

- Eltink, A.T.G.W. en M. Dickey-Collas 2004. Verslag van de vergadering van de ICES Makreel, Horsmakreel, Sardien en Ansjovis Werkgroep (WGMHSA), 7-16 september 2004 te Kopenhagen
Nota CVO/04.RIVO193/AE/mw
- Eltink, A.T.G.W., en O.A. van Keeken. 2005. Verslag van de STECF subgroep SGRN betreffende de evaluatie van de Nationale Programma's (NP) voor 2005, van 29 november - 6 december 2004 te Brussel.
Nota CVO/05.RIVO016/AE.lcs
- Grift, R.E. 2004. Verslag van de bijeenkomst van de ad hoc STECF sub-groep "To assess the effectiveness of the Shetland and plaice boxes in terms of conservation and sustainable exploitation", gehouden te Aberdeen, 26 maart - 2 april 2004.
Nota CVO 04.0007442/RG/mw
- Grift, R.E. 2004. Verslag van de bijeenkomst van de ad hoc STECF subgroep "To assess the effectiveness of the Shetland and plaice boxes in terms of conservation and sustainable exploitation".
Nota CVO 04/0008529/RG lc
- Kraak, S.B.M. 2004. Verslag van de bijeenkomst van de ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts (SGDFF), van 27-30 januari 2004, te Oostende, België.
Nota CVO/04.0001687/FvB
- Kraak, S.B.M. 2004. Verslag van de bijeenkomst van de ICES Working Group on Methods on Fish Stock Assessment (WGMG), van 11-18 februari 2004, Lissabon.
Nota CVO/04.0004832/SK-lcs
- Kraak, S.B.M. 2004. Verslag van de STECF SGRN bijeenkomst voor de "Evaluation of Pilot surveys on discards, recreational fisheries and processing industries", Brussel, 24-28 mei 2004.
Nota CVO 04.0009889/Kra.mw
- Piet, G.J. 2003. Verslag van de Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities (april 2004)
Nota CVO 04/0009041GJP-lc
- Pastors, M.A & S.B.M. Kraak. 2004. Verslag van de "EU – Norway *ad hoc* scientific Working Group on multi-annual management plans for stocks shared by EU and Norway", Brussel, 14-18 juni 2004. Nota CVO/04.RIVO0227/Mpa
- Pastors, M.A, L.J. Bolle, S. Verver en O. van Keeken. 2004. Verslag van de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (WGNSSK), 7-16 september 2004 Nota CVO 04.RIVO183-FvB-I

1.9 Vergaderingen en werkgroepen

ICES vergaderingen

ICES Study Group on the Development of Fishery-based Forecasts [SGDFF] Oostende, 27-30 januari 2004	Sarah Kraak Martin Pastoors
ICES Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N [HAWG] Kopenhagen, 9-18 maart 2004	Mark Dickey-Collas Olvin van Keeken
ICES Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities [WGECO] Kopenhagen, 14-21 april 2004	GerJan Piet
ICES Northern Pelagic and Blue Whiting Fisheries Working Group [WGNPBW] Kopenhagen, 27 april – 4 mei 2004	Frans van Beek
ICES Review group of the reports of WGAF&NWWG Kopenhagen, 25-27 mei 2004	Frans van Beek
Advisory Committee for Fisheries Management [ACFM] Kopenhagen, 28 mei-3 juni 2004.	Frans van Beek
ICES Advisory Committee on Ecosystems [ACE] Kopenhagen, 14 –18 juni 2004	Niels Daan
Advisory Committee for Fisheries Management Consultations [ACFM] Vigo (Spanje), 20 september 2004	Frans van Beek
ICES Review Group of the reports of the Working Group on the Assessment of Southern Shelf Demersal Stocks (WGSSDS) and the Working Group on the Assessment of Southern Shelf Stocks of Hake, Monk and Megrim (WGHMM) [RGHMM&RGSSDS] Ijmuiden, 30 augustus – 2 september 2004	Frans van Beek
ICES Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy (WGMHSA) Kopenhagen, 7-16 september 2004	Guus Eltink Mark Dickie-Collas
ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak [WGNSSK] Bergen (Noorwegen), 7-16 september 2004	Martin Pastoors Olvin van Keeken Loes Bolle Sieto Verver
ICES Review Group of the report of WGNSSK [RGNSSK] Kopenhagen, 6-8 oktober 2004	Martin Pastoors
Advisory Committee for Fisheries Management [ACFM] Kopenhagen, 8-14 oktober 2004	Martin Pastoors
ICES/EIFAC Working Group on Eels [WGEEL] Galway (Ierland), 22-26 november 2004)	Willem Dekker

verwante ICES vergaderingen

ICES Workshop Sampling Calculation Methodology for Fisheries Data [WKSCMFD] Nantes, 26-30 januari 2004	Willem Dekker
ICES Working Group on Methods of Fish Stock Assessments [WGMG] Lissabon, 11-18 februari 2004	Martin Pastoors Sarah Kraak
ICES Study Group on Assessment Methods applicable to Assessment of Norwegian Spring Spawning Herring and blue Whiting Stock [SGAMHBW] Lissabon, 19-22 februari 2004	Frans van Beek
ICES Workshop on Advanced Stock Assessment Techniques [WKFAT] Kopenhagen, 3-10 maart 2004	Mark Dickey-Collas
ICES Working Group on Fishery Systems [WGFS] Lowestoft, 26-30 april 2004	Martin Pastoors (Wim van Densen)

EU vergaderingen

EU Plaice Box Evaluation Study Group kick-off meeting Brussel, 16 februari 2003	Rob Griff
STECF subgroup on the evaluation of the Plaice Box Aberdeen 26 maart - 2 april 2004	Rob Griff Ingrid Tulp
Management Committee for Fisheries and Aquaculture Brussel 20 april 2004	Frans van Beek
STECF subgroup on the evaluation of the Plaice Box Aberdeen 11-13 mei 2004	Rob Griff Ingrid Tulp
STECF SGRN bijeenkomst voor de 'Evaluation of Pilot surveys on discards, recreational fisheries and processing industries' Brussel, 24-28 mei 2004.	Sarah Kraak
EU – Norway <i>ad hoc</i> scientific Working Group on multi-annual management plans for stocks shared by EU and Norway Brussel, 14-18 juni 2004.	Martin Pastoors Sarah Kraak
STECF subgroep Research Needs (SGRN) betreffende "Evaluation of 2003 National Technical Reports" Brussel, 21-25 juni 2004	Guus Eltink
STECF-SGRST on mixed fisheries Brussel, 18-22 oktober 2004	Sarah Kraak
STECF-SGRST – SGECA Subgroup on Review of Stocks and Economic Assessment. (participation by correspondence) Brussel, 25-29 oktober 2004	Sieto Verver
STECF subgroep Research Needs (SGRN) on derogations and no-conformities of data collection National Programmes for 2005 Brussel, 29 november – 3 december 2004	Guus Eltink Olvin van Keeken

overige bijeenkomsten

Coastal States Scientific Working Group on Blue Whiting Bergen (Noorwegen), 14-15 januari 2004	Frans van Beek
Bijeenkomst met Dir. Vis (LNV) en de EC over een schol herstelplan Den Haag, 29 maart 2004	Martin Pastoors
Toelichting Directie Vis over de ICES assessments van haringbestanden Den Haag, 23 april 2004	Mark Dickey-Collas Olvin van Keeken
Vooroverleg EU-Norway wetenschappelijke bijeenkomst over Management Noordzee Den Haag, 11 mei 2004	Martin Pastoors
Presentatie ACFM adviezen Den Haag, 9 juni 2004	Frans van Beek
Overleg ten behoeve van QSR Haren, 10 juni 2004	Loes Bolle
Presentatie resultaten evaluatie scholbox aan LNV Den Haag, 7 juli 2004	Rob Griff
Presentatie resultaten evaluatie scholbox aan de sector Den Haag, 22 september 2004	Rob Griff
Toelichting Directie Vis over de ICES assessments van WGMHSA Vigo (Spanje), 25 september 2004	Guus Eltink Mark Dickey-Collas
Coastal States Scientific Working Group on Blue Whiting Vigo (Spanje), 25 september 2004	Frans van Beek
Presentatie resultaten evaluatie scholbox aan de Stichting Noordzee Den Haag, 30 september 2004	Rob Griff
Presentatie ACFM adviezen Den Haag, 18 oktober 2004	Martin Pastoors
Presentatie resultaten evaluatie scholbox aan NIOZ/Alterra Den Haag, november 2004	Rob Griff

2 Marktbemonstering zeevisserij

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 31512100
Projectleider(s)	drs. A.T.G.W. Eltink, ing. S. Verver
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

2.1 Algemeen

De werkzaamheden in dit project omvatten de bemonstering van de aanvoer van commerciële vissoorten in Nederland door zowel de Nederlandse als de buitenlandse vloot. Van de aanvoer van deze soorten wordt de leeftijdsamenstelling bepaald en andere biologische kenmerken (gewicht, geslacht, geslachtsrijpheid, gonadengewicht enz.) geregistreerd. De gegevens worden, in combinatie met soortgelijke gegevens verzameld in andere landen en bestandsopnamen met onderzoeksvaartuigen, gebruikt voor de toestandsbeoordeling van de bestanden in internationale ICES werkgroepen. De werkzaamheden voor de marktbemonstering hebben een sterk routinematig karakter en werden tot en met 2001 mede gefinancierd door de EU in het kader van CFP onderzoekscontracten. Vanaf 2002 vormt de verzameling van marktbemonsteringsgegevens een onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens zoals vastgelegd is in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

Tong, schol, kabeljauw en wijting zijn de belangrijkste demersale vissoorten voor de Nederlandse kottervloot. Deze vloot is qua omvang en in economisch opzicht de belangrijkste component van de Nederlandse visserij. Haring, makreel, horsmakreel en blauwe wijting zijn de belangrijkste pelagische vissoorten voor de Nederlandse vloot van vriestrawlers en spanners. Daarnaast worden ook de zilversmelt en Atlanto-Scandische haring bemonsterd. De vangst van deze schepen is in gewicht groter maar in geldwaarde minder dan die van de kottervloot. De bemonstering van de vangsten rond Mauritanië in 2004 valt niet onder dit project.

Gedetailleerde overzichten van de bemonstering worden gepubliceerd als RIVO rapport: de 2001 bemonstering in Rink *et al.* (2002), de 2002 bemonstering in de Vries *et al.* (2003), de 2003 bemonstering in Eltink *et al.* (2005) en de 2004 bemonstering in de Vries *et al.* (2005). Deze rapportages zijn gecombineerd met de otolietbemonstering van andere vissoorten die in de afslagen en op zeereizen werden bemonsterd.

2.2 Marktbemonstering platvis

Ten behoeve van de jaarlijkse toestandsbeoordeling van de tong- en scholbestanden in die gebieden waar de Nederlandse vloot vist, worden routinematig, jaarlijks, een aantal monsters verzameld in de belangrijkste Nederlandse visafslagen. Deze bemonstering vindt plaats sinds 1957. In 2002 werden voor het eerst op grote schaal tarbot en griet monsters genomen met het doel een tijdreeks op te bouwen zodat in de toekomst een assessment voor beide soorten uitgevoerd kan gaan worden. Verder werden ook schar en tongschar bemonsterd.

Deze monsters geven informatie over de leeftijdssamenstelling (d.m.v. otolieten) van de Nederlandse vangst en andere biologische kenmerken, aangevoerd door Nederlandse schepen. De monsters voor tong, schol, tarbot en griet zijn gestratificeerd naar aanvoerhaven, kwartaal en aanvoercategorie. De bemonstering is beperkt tot de belangrijkste aanvoerhavens (Urk, IJmuiden, Stellendam en Den Helder) die samen ongeveer 80% van de nationale vangsten verhandelen.

Schol wordt verhandeld in 4 marktcategoryën en tong in 5 categorieën die stabiel zijn over tijd en plaats. Omdat een representatieve bemonstering wordt beoogd, worden geen afzonderlijke lengtemonsters genomen. Het geplande en verzamelde aantal monsters van schol en tong in 2004 is aangegeven in de onderstaande tabellen:

SCHOL	Noordzee									
	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>
1e kwartaal	6	6	4	4	11	7	5	5	26	22
2e kwartaal	4	4	2	2	8	11	3	3	17	20
3e kwartaal	4	4	2	2	8	9	3	3	17	18
4e kwartaal	4	4	3	3	8	8	5	5	20	20
Totaal	18	18	11	11	35	35	16	16	80	80
										+0%

TONG	Noordzee									
	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>	<i>plan-ning</i>	<i>gereaa-liseerd</i>
1e kwartaal	3	3	3	3	6	4	3	3	15	13
2e kwartaal	5	5	5	5	10	11	5	5	25	26
3e kwartaal	3	3	3	3	6	7	3	3	15	16
4e kwartaal	3	3	3	3	6	6	3	3	15	15
Totaal	14	14	14	14	28	28	14	14	70	70
										+0%

Voor schol was de gerealiseerde bemonstering in 2004 gelijk aan de geplande bemonstering. Volgens de planning zou ongeveer 40% van de monsters van buitenlandse schepen genomen worden, maar gerealiseerd werd slechts 19%.

Voor tong was de gerealiseerde bemonstering in 2004 gelijk aan de geplande bemonstering. Volgens de planning zou ongeveer 12% van de monsters van buitenlandse schepen genomen worden, maar gerealiseerd werd 4%.

Tarbot wordt verhandeld in 7 en griet in 4 marktcategoryën. Omdat een representatieve bemonstering wordt beoogd, worden geen afzonderlijke lengtemonsters genomen. Het geplande en verzamelde aantal monsters van tarbot en griet in 2004 is aangegeven in de onderstaande tabel:

Noordzee										
TARBOT	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd
1e kwartaal	1	1	1	1	2	2	1	1	5	5
2e kwartaal	2	2	2	2	4	4	2	2	10	10
3e kwartaal	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
4e kwartaal	1	1	1	1	2	2	1	1	5	5
Totaal	5	5	5	5	9	9	5	5	24	24
										+0%

Noordzee										
GRIET	Den Helder		Stellendam		Urk		IJmuiden		Totaal	
	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd	plan-ning	gereaa-liseerd
1e kwartaal	1	1	1	1	2	2	1	1	5	5
2e kwartaal	2	2	2	2	4	4	2	2	10	10
3e kwartaal	1	1	1	1	1	1	1	1	4	4
4e kwartaal	1	1	1	1	2	2	1	1	5	5
Totaal	5	5	5	5	9	9	5	5	24	24
										+0%

Voor tarbot en griet komt het totaal aan gerealiseerde monsters overeen met dat wat gepland was en voor beide soorten was er 1 monster afkomstig van buitenlandse schepen (4%). Volgens de planning van de tarbot en griet bemonstering zou respectievelijk 30% en 15% van de monsters van buitenlandse schepen afkomstig behoren te zijn.

Voor tongschar werden representatieve leeftijdsmonsters genomen op de visafslag in Urk en IJmuiden. Tongschar wordt ongesorteerd aangevoerd of in 3 marktcategoryën. Er worden alleen monsters genomen van gesorteerde vis. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

TONGSCHAR						
LEEFTIJD MONSTERS						
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	1	2	30	91	30	91
2e kwartaal	1	1	30	55	30	55
3e kwartaal	2	3	60	140	60	140
4e kwartaal	2	2	60	139	60	139
Totaal	6	8	180	425	180	425
		+33%			+136%	+136%

Voor tongschar is het aantal gerealiseerde monsters hoger dan wat gepland was (+33%). Bovendien zijn het aantal leeftijdsaflezingen en lengtebepalingen hoger dan gepland (+136%), omdat er voor elk monster per categorie 25 vissen in plaats van 10 vissen genomen zijn voor zowel de leeftijds- als de lengtebepaling. Volgens de planning van de bemonstering zou 62% van de monsters van buitenlandse schepen afkomstig zijn, maar er werd 38% gerealiseerd

Voor schar werden niet-representatieve monsters genomen (zowel lengte- als leeftijdsmonsters). Schar wordt ongesorteerd aangevoerd. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

Schar								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	3	3	75	75	6	9	600	633
2e kwartaal	3	3	75	75	6	7	600	949
3e kwartaal	3	3	75	75	6	4	600	211
4e kwartaal	3	3	75	75	6	5	600	539
Totaal	12	12	300	300	24	25	2400	2332
		+0%		+0%		+4%		-3%

Zowel het aantal gerealiseerde leeftijdsmonsters als het aantal leeftijdsoepalingen voor schar komt overeen met dat wat gepland was. Het aantal gerealiseerde lengtemonsters is iets hoger (+4%) dan wat gepland was, maar dit was nodig om toch nog zoveel mogelijk lengtemetingen te realiseren t.o.v. wat gepland was (-3%). Volgens de planning van de bemonstering zou 30% van de monsters van buitenlandse schepen afkomstig zijn. Voor de leeftijdsmonsters werd 17% en voor de lengtemonsters werd 8% gerealiseerd.

2.3 Marktbemonstering rondvis

In de Noordzee worden kabeljauw en wijting gevangen door boomkor kotters, spanners en bordenvissers, hoewel deze laatste twee vloten bijna zijn verdwenen in de afgelopen jaren. Rondvis wordt bemonsterd in de afslagen van IJmuiden, Den Oever, Urk en Stellendam.

Kabeljauw wordt verhandeld in 6 marktcategoryën waarvan lengtemonsters worden genomen in de afslag. Een leeftijdsmonster van een individueel schip bestaat uit ongeveer 50 otolieten. Elk lengtemonster bestaat uit tenminste 50 vissen. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

Kabeljauw								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	12	11	600	552	10	15	500	748
2e kwartaal	8	11	400	491	10	11	500	491
3e kwartaal	8	5	400	262	10	5	500	262
4e kwartaal	12	13	600	665	10	13	500	665
Totaal	40	40	2000	1970	40	44	2000	2166
		+0%		-2%		+10%		+8%

Voor kabeljauw werd het aantal geplande leeftijdsmonsters gehaald, maar het aantal gerealiseerde leeftijdsaflezingen bleef iets achter t.o.v. de planning (-2%). Er werden meer lengtemonsters genomen (+10%), waarbij het aantal lengtemetingen iets meer was dan gepland (+8%). Volgens de planning van de bemonstering zou 30% van de monsters van buitenlandse schepen afkomstig zijn. Voor de leeftijdsmonsters werd 20% en voor de lengtemonsters werd 18% gerealiseerd.

Wijting wordt doorgaans niet-gesorteerd verhandeld. Lengte metingen worden in de afslag genomen. Otoliet-monsters worden gekocht en verwerkt in het laboratorium. Elk

leeftijdsmonster bestaat uit tenminste 50 vissen. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

	Wijting							
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	7	6	350	300	10	13	500	1462
2e kwartaal	5	6	250	300	10	9	500	1126
3e kwartaal	5	6	250	300	10	7	500	1039
4e kwartaal	7	6	350	300	10	13	500	1512
Totaal	24	24	1200	1200	40	42	2000	5139
		+0%		+0%		+5%		+157%

Voor wijting werden de geplande jaarlijkse bemonsteringen voor leeftijd gehaald. Er werden iets meer lengtemonsters genomen (+5%) en meer lengtemetingen gedaan dan gepland (+157%). Volgens de planning van de bemonstering zou 16% van de monsters van buitenlandse schepen afkomstig zijn. Voor de leeftijdsmonsters werd 8% en voor de lengtemonsters werd 12% gerealiseerd.

2.4 Bemonstering pelagische vis

Ten behoeve van de jaarlijkse toestandsbeoordeling van de pelagische visbestanden in de gebieden waar de internationale pelagische vloot vist, worden routinematig monsters verzameld. De vangsten hiervan bestaan uit vissoorten als haring, makreel, horsmakreel, blauwe wijting en grote zilversmelt. Het nemen van marktmonsters voor pelagische vissoorten is niet zo makkelijk als voor demersale vissoorten. Voor demersale vissoorten worden monsters verse vis gekocht of deze kunnen gemeten worden in de visafslag. Echter pelagische vis wordt bevroren aangevoerd en gaat niet via de visafslag. Daarom worden ongesorteerde vismonsters speciaal voor het RIVO verzameld aan boord van vriestrawlers, die maar eens per drie of vier weken binnen komen. De logistieke planning van monsters is bovendien extra moeilijk, omdat vaak voor vertrek niet bekend is op welke vissoort en in welk gebied gevist gaat worden.

De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

	HARING							
	LEEFTIJD MONSTERS				LENGTE MONSTERS			
	Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen		Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	20	14	500	350	20	14	1000	3273
2e kwartaal	40	29	1000	725	40	29	2000	5458
3e kwartaal	60	103	1500	2575	60	103	3000	11446
4e kwartaal	23	17	575	425	23	17	1150	2870
Totaal	143	163	3575	4075	143	163	7150	23047
		+14%		+14%		+14%		+222%

MAKREEL								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	20	25	500	625	20	25	1000	1890
2e kwartaal	28	28	700	700	28	28	1400	2172
3e kwartaal	20	22	500	550	20	22	1000	1871
4e kwartaal	20	13	500	325	20	13	1000	1055
Totaal	88	88	2200	2200	88	88	4400	6988
		+0%		+0%		+0%		+59%

HORSMAKREEL								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	35	35	875	875	35	35	1750	3519
2e kwartaal	15	18	375	450	15	18	750	3198
3e kwartaal	15	11	375	275	15	11	750	1621
4e kwartaal	34	35	850	875	34	35	1700	4705
Totaal	99	99	2475	2475	99	99	4950	13043
		+0%		+0%		+0%		+163%

BLAUWE WIJTING								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	29	68	725	1699	29	68	1450	12479
2e kwartaal	25	4	625	100	25	4	1250	761
3e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
4e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	54	72	1350	1799	54	72	2700	13240
		+33%		+33%		+33%		+390%

GROTE ZILVERSMELT								
LEEFTIJD MONSTERS					LENGTE MONSTERS			
Aantal leeftijdsmonsters		Aantal leeftijdsbepalingen			Aantal lengtemonsters		Aantal lengtemetingen	
planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	
1e kwartaal	2	2	50	50	2	2	100	148
2e kwartaal	2	4	50	100	2	4	100	199
3e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
4e kwartaal	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	4	6	100	150	4	6	200	347
		+50%		+50%		+50%		+74%

Voor haring werden 20 leeftijdsmonsters (14%) meer verzameld dan gepland was.

Voor makreel werden 0 leeftijdsmonsters (0%) meer verzameld dan gepland waren.

Voor horsmakreef werden 0 leeftijdsmonsters (0%) meer verzameld dan gepland waren.

Voor blauwe wijting werden 18 leeftijdsmonsters (33%) meer verzameld dan gepland waren.

Voor grote zilversmelt werden 2 leeftijdsmonsters (+50%) meer verzameld dan gepland waren.

Volgens de verordening voor de dataverzameling behoren er twee maal zoveel lengtemetingen worden uitgevoerd als dat er leeftijden worden bepaald. De lengtebemonstering overschrijdt voor alle vissoorten deze norm, omdat van elk aangevoerd vismonster van 20 kg alle vissen worden gemeten om er vervolgens een representatief leeftijdsmonster van 25 vissen van te nemen.

2.5 Bemonstering overige soorten

Sinds 2002 worden door het RIVO ook *Nephrops* (Noorse kreeft) en roggen bemonsterd. Hiervoor werden niet alleen lengtemetingen verricht, maar werden ook gewichten en rijpheid bepaald.

Voor *Nephrops* waren 24 monsters gepland waarbij minimaal 350 exemplaren per monster gemeten worden. Voor roggen waren 50 lengtemonsters gepland, waarbij 30 vissen per monster gemeten worden van de volgende 5 soorten: gladde rog, blonde rog, stekelrog, sterrog en koekoeksrog. De volgende bemonsteringsintensiteit was gepland en werd gerealiseerd in 2004:

	NEPHROPS				ROGGEN			
	Aantal snijmonsters		Aantal lengte / gewicht metingen		Aantal snijmonsters		Aantal lengte / gewicht metingen	
	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd	planning	gerealiseerd
1e kwartaal	2	4	700	1386	15	13	450	463
2e kwartaal	6	6	2100	2657	15	12	450	298
3e kwartaal	13	7	4550	3025	15	4	450	163
4e kwartaal	3	7	1050	3730	15	16	450	535
Totaal	24	24	8400	10798	50	45	1800	1459
		+0%		+29%		-10%		-19%

Voor *Nephrops* zijn 3 lengtecategorieën plus een extra categorie voor staartjes. Het geplande aantal lengtemonsters voor 2004 is gehaald en het aantal lengtemetingen was 29% meer dan wat gepland was. Appendix XV van Regeling 1639/2001 geeft aan dat er 400 lengtemetingen per monster moeten worden uitgevoerd, terwijl de planning maar uitging van 350 lengtemetingen per monster. In feite is er toch 12% boven de norm van 400 lengtemetingen per monster bemonsterd.

Voor roggen werd minder (-10%) dan het geplande aantal monsters gehaald, omdat er slechts een beperkte aanvoer van roggen op de visafslagen was. Het aantal lengtemetingen was 19% minder dan gepland.

2.6 Verzameling van gegevens van overige biologische data

Naast de lengte- en leeftijdbemonstering moeten er ook andere biologische gegevens routinematig verzameld worden over groei (leeftijd/lengte en lengte/gewicht), rijpheid per leeftijd en lengte, geslachtsverhoudingen per lengte en leeftijd, gonadengewicht en fecunditeit. Voor de soorten zoals hieronder in de tabel zijn weergegeven zijn volgens de verordening voor de dataverzameling dit soort gegevens op een 3-jaarlijkse basis noodzakelijk, behalve voor *Nephrops* (groei en rijpheid elke 6 jaar). De verzameling van dit soort gegevens zit in programma's voor de marktmonitoring, surveys en discards. De

aanvullende biologische data verzameling zoals die in 2004 is uitgevoerd is in onderstaande tabel weergegeven:

Soort	Leeftijd/ lengte	Lengte /gewicht	Leeftijd /rijpheid	Lengte /rijpheid	Sex ratio / leeftijd	Sex ratio / lengte	Gonaden gewicht	Fecun- diteit
tong	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	-
schol	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	S
tarbot	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
griet	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
schar #	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M	-
tongschar	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M,S	M	-
kabeljauw	M,S,D	M,S,D	S,D	S,D	S,D	S,D	-	-
wijting	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	S,D	S,D	-	-
Nephrops	-	M @	-	M @	-	M	-	-
roggen.	-	M &	-	M &	-	M	-	-
haring	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	M,S,D	-	-
horsmakreel	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	S
makreel	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	-
bl. wijting	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	M,D	-	-
zilversmelt #	M	M	M	M	M	M	-	-

M = marktmonstering
S = surveys
D = discard reizen

= geen verplichting volgens Verordening 1639/2001
@ = verplichting te worden uitgevoerd iedere 6 jaar
& = verplichting te worden uitgevoerd iedere 3 jaar

2.7 Overige activiteiten

De administratie van de lengte- en leeftijdmonsters voor de marktmonstering wordt op het RIVO bijgehouden in een database (FRISBE). In 2004 werd veel tijd besteed aan vooral het klaarmaken en checken van de historisch verzamelde gegevens van de marktmonstering in verband met invoer in FRISBE. Dit bleek zeer tijdrovend, waardoor dit werk ook in 2004 nog niet werd afgerond.

De marktmonstering wordt gecoördineerd door de ICES [Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling](#) (PGCCDBS) Deze groep is drie jaar geleden door ICES in het leven geroepen om de internationale coördinatie van de bemonstering van aanvoer en discards te verzorgen. Deze planning groep kwam 2-5 maart 2004 in Palma de Mallorca. Tijdens deze bijeenkomst werd de voorkeur uitgesproken dat coördinatie en planning veel efficiënter op een regionale basis zou kunnen kan gerealiseerd en werden regionale coördinatie groepen voorgesteld. De Europese Commissie heeft positief op dit voorstel gereageerd door voor verschillende gebieden Regional Coordination Meetings (RCM) te organiseren. In september 2004 kwamen de eerste RCM's voor het Atlantische gebied en het Noordzee gebied bijeen. Aan beide vergaderingen werd door medewerkers van het RIVO deelgenomen. In de deelname aan de RCM's was niet in het werkplan voor 2004 voorzien maar kon binnen de toegekende budgetten worden gefinancierd. Het lijkt het er op dat PGCCDBS op korte termijn wordt opgeheven, omdat de belangrijkste coördinatie taken zijn doorgeschoven naar de RCM's. Als PGCCDBS mocht gaan verdwijnen blijft er echter wel overleg nodig tussen de RCM's onderling.

In december 2004 werd een sprot otolieten workshop gehouden in Arendal, Noorwegen. Voorheen werden van sprot otolieten alleen winterringen geteld. Het aantal winterringen komt echter niet helemaal overeen met leeftijd en geeft dus geen informatie over geboortjaar (jaarklasse), terwijl dit voor populatieanalyses een essentiële informatie is. Tijdens de workshop bleek dat een behoorlijke overeenkomst kon worden bereikt in het aflezen van leeftijden.

In 2004 werd door het RIVO een tarbot en griet otolieten uitwisselingsprogramma georganiseerd om de kwaliteit van de leeftijdsaflezingen van alle internationale aflezers vast

te stellen. Resultaten hiervan zijn nog niet bekend. Als er problemen zijn in het leeftijdsaflezen zal een workshop georganiseerd worden om deze op te lossen.

2.8 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Eltink, A.T.G.W., J.J. Poos, G.J. Rink, J.J. Beintema, M. de Vries and K. Groeneveld. 2005. Market sampling of Landings of Commercial Fish Species in the Netherlands in 2003. RIVO Report (in press).
- EU 2004. Report of the First Regional Co-ordination Meeting (RCM) for the North East Atlantic Area. 1 – 3 September 2004, Galway, Ireland.
- EU 2004. Report of the First Regional Co-ordination Meeting (RCM) for the North Sea. 28 September – 1 October 2004. Ostende, Belgium.
- ICES 2004. Report of the Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling PGCCDBS (Mallorca, Spain, 2-5 March 2004)
ICES CM 2004 ACFM:13
- Kraak, S.B.M. & M.A. Pastoors. 2004. Precision of the catch-at-age estimates from the Dutch market sampling programme
RIVO rapport C044/04
- Vries, M. de, . Poos, G.J. Rink, J.J. Beintema, A.T.G.W. Eltink and K. Groeneveld. 2005. Market sampling of Landings of Commercial Fish Species in the Netherlands in 2004. RIVO Report (in press).

2.9 Nota's

- Eltink, A.T.G.W. en O.A. van Keeken. 2004. Verslag van de vergadering van de Planning Group on Commercial Discards an Biological Sampling, 2 - 5 maart 2004 te Palma de Mallorca
Nota CVO/0007537 AE-lc
- Eltink, A.T.G.W. 2004. Verslag van de eerste Regionale Coördinatie Vergadering (RCM) voor het Noordzee gebied, 28 september - 1 oktober 2004 te Oostende.
Nota CVO/04.RIV0234/AE/mw
- Eltink, A.T.G.W. 2004. Verslag van de sprot leeftijdsaflezingsworkshop. 13-17 december 2004 te Arendal, Noorwegen. (in press)
- Jagtman, E. 2004, Verslag van de Regional Co-ordination Meeting, Atlantic Shelf Area. Galway, 1 – 3 september
Verslag zonder referentienummer

2.10 Vergaderingen en werkgroepen

ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling [PGCCDBS] Palma de Mallorca (Spanje) 2-5 maart 2004	Guus Eltink Olvin van Keeken
Regional Coordination Meeting (RCM) for the North East Atlantic Area Galway, 1-3 september 2004	Eric Jagtman
Regional Coordination Meeting Data Collection North Sea Oostende, 27 september – 1 oktober 2004.	Guus Eltink
Workshop voor leeftijdsaflezingen van sprot Arendal (Noorwegen), 13-17 december 2004	Guus Eltink Jan Beintema Andre Dijkman Dulkes

3 Bestandsopnamen op zee

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212110
Projectleider(s)	dr. H.J.L. Heessen
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

3.1 Algemeen

Dit project omvat alle bestandsopnamen die jaarlijks (of 3-jaarlijks zoals de makreel-eisurveys) op zee worden uitgevoerd. De meeste van deze bestandsopnamen worden uitgevoerd in internationaal verband. Deelname aan internationale vergaderingen die door ICES worden georganiseerd om het onderzoek te coördineren vallen tevens onder dit project. De bestandsopnamen zijn onderdeel van het EU Data Collection Programme en worden door de EU (via LNV) meegefinancierd.

Naast de surveys die uitgevoerd worden in dit programma zijn in 2004 twee internationale surveys uitgevoerd die zijn gefinancierd uit andere contracten: een kabeljauw- en schol-eisurvey (PLACES) en een acoustische survey op blauwe wijting. Deelname aan de blauwe wijting survey is vanaf 2005 onderdeel van dit programma.

Het projectteam "Bestandsopnamen op zee" heeft als gezamenlijke verantwoordelijkheid het stroomlijnen van een goede uitvoering van de verschillende bestandsopnamen. Daarnaast worden knelpunten besproken evenals kwaliteitsborging en aanschaf van nieuwe materialen. In 2004 kwam het projectteam 5 keer bijeen. Voor vrijwel alle surveys is in 2004 een voorbespreking gehouden met alle betrokkenen (voorzover aanwezig), en is een nabespreking gehouden om de surveys te evalueren en mogelijke verbeterpunten vast te stellen.

De gegevens die tijdens de bestandsopnamen worden verzameld worden op zee opgeslagen in computerbestanden en daarna op het RIVO toegevoegd aan de FRISBE database. Vanuit deze database worden subsets van de gegevens vervolgens toegeleverd aan databases bij ICES of bij collega-instituten om analyses van de internationale datasets mogelijk te maken.

De FRISBE database is nu volledig operationeel. De meeste historische survey-gegevens zijn beschikbaar vanuit deze database. Alleen voor de IBTS-surveys moeten de laatste controles nog worden uitgevoerd en gegevens worden toegevoegd over reisleiders en opstappers.

FRISBE wordt inmiddels intensief gebruikt voor allerlei analyses. Tijdens de verschillende trawlsurveys worden niet alleen de soorten gevangen waarop de survey is gericht maar ook andere vissoorten, en tijdens de boomkorsurveys ook veel verschillende soorten bodemorganismen. Standaard praktijk is dat tijdens deze onderzoekstochten van alle vissoorten en bodemorganismen gegevens worden verzameld (aantallen, lengtesamenstelling, gewichten). De RIVO survey-gegevens vormen daarom een zeer belangrijke bron voor onderzoeksmateriaal bij de bestudering van veranderingen in het ecosysteem, veranderingen als gevolg van menselijk ingrijpen (visserij) of van veranderingen in het klimaat.

3.2 Bestandsopnamen gericht op platvis

Er worden jaarlijks drie verschillende bestandsopnamen voor platvis uitgevoerd. Deze zijn in de eerste plaats gericht op de soorten tong en schol. Alle drie de surveys zijn gericht op specifieke leeftijdsgroepen. Omdat tong en schol zich in de loop van hun ontwikkeling van larve tot volwassen vis verplaatsen van kust en estuaria naar open zee zijn zowel de gebruikte vistuigen als het onderzochte gebied verschillend voor de drie bestandsopnamen.

De Demersal Fish Survey (DFS) is gericht op 0- en 1-groep tong en schol en op garnaal, en wordt uitgevoerd in de Waddenzee, in de Ooster- en Westerschelde, en langs de continentale kust (van de grens met België tot aan Esbjerg). De Sole Net Survey (SNS) is gericht op 1- en 2-groep tong en schol en wordt uitgevoerd in de zuid-oostelijke Noordzee. De Beam Trawl Survey (BTS) is gericht op de oudere leeftijdsklassen van tong en schol en wordt uitgevoerd in de zuidelijke en centrale Noordzee.

DFS en SNS verzamelen vooral informatie over de sterkte van de recruiterende jaarklassen. De gegevens van de BTS worden gebruikt voor visserij-onafhankelijke schattingen van de dichtheid van de meest algemene leeftijdsgroepen van tong en schol t.b.v. stock assessment.

In 2004 en 2005 wordt onderzocht in hoeverre gegevens van de BTS survey zou kunnen worden gebruikt om SNS-indices te berekenen, zodat op termijn de SNS-survey in de BTS kan opgaan.

De platvis-surveys worden gecoördineerd door de [ICES Working Group on Beam Trawl Surveys](#) (WGBEAM). De indices van tong en schol worden gebruikt bij de toestandsbeoordeling van deze bestanden door de ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak (WGNSSK).

3.2.1 BTS

De BTS of "boomkorsurvey" werd uitgevoerd in augustus/september. De "Isis" werd 5 weken ingezet (week 33-37), de "Tridens" 4 weken (week 35-38). Standaard vistuig is een 8-meter boomkor. De "Isis" beviste de zuidoostelijke Noordzee, de "Tridens" de westelijke en centrale Noordzee. Omdat de visgronden in de westelijke en centrale Noordzee plaatselijk slecht bevisbaar zijn, gebruikt de "Tridens" een schotje in het net. Hiermee wordt vermeden dat grote stenen in het net terechtkomen. Op de helft van de 8m boomkor stations van de "Tridens" is ook gevist met een 2m boomkor ten behoeve van het EU-project MAFCONS. Hiermee wordt een kleinere fractie van het epi-benthos bemonsterd dan de epi-benthos van de 8m boomkor. Tenslotte is in het kader van hetzelfde project een aantal monsters verzameld met een bodemhapper. Deze monsters zijn door medewerkers van de Universiteit van Gent gebruikt voor onderzoek naar de kleinere infauna: met name diverse soorten wormen.

De resultaten van de BTS survey worden jaarlijks gerapporteerd door WGBEAM.

3.2.2 SNS

Deze survey wordt uitgevoerd met de 6 meter tongenkor en richt zich specifiek op het verkrijgen van indices voor het schatten van de jaarklassterkte van tong en schol op 1-, 2- en 3-jarige leeftijd. De indices zijn van belang bij het opstellen van vangstprognoses.

Nadat in 2003 de "Sole Net Survey" (SNS) éénmalig in het voorjaar werd uitgevoerd werd besloten om in 2004 deze survey toch weer in het najaar uit te voeren. De twee weken (week 38 en 39) waarin de "Isis" deze survey zou uitvoeren werden echter gekenmerkt door zeer slecht weer, waardoor het schip zelfs geruime tijd binnen heeft gelegen op Helgoland. Voor de "Isis" werd daarom een extra week aan het programma toegevoegd. Omdat de survey toen nog niet af was, en om het vaarprogramma van de "Isis" niet al te zeer in de knel te laten komen, is vervolgens de "Tridens" nog een week extra ingezet om ook de laatste stations te bevissen. In is begonnen met onderzoek naar de mogelijkheid om een met de SNS-index

vergelijkbare reeks indices uit de gegevens van de BTS survey te "destilleren". De uitkomst van deze analyse zal begin 2005 beschikbaar komen.

3.2.3 DFS

De DFS survey is een internationale bestandsopname, uitgevoerd met een garnalenvistuig, gericht op 0- en 1-jarige tong en schol in de continentale kustgebieden van de Noordzee en aangrenzende estuaria. De DFS survey is de enige survey die ook goede informatie oplevert over de talrijkheid van garnalen in kustzone en estuaria, maar ook voor de overige vissoorten en voornaamste bodemorganismen.

Aan de uitvoering van de "Demersal Young Fish Survey" (DFS) nemen ieder jaar drie schepen deel. De kustzone wordt bevist door de "Isis" (4 weken in september en oktober, week 41-42 en week 44-45), de Waddenzee door de "Stern" (5 weken in september en oktober, week 36-40) en de Ooster- en Westerschelde door de "Schollevaar" (3 weken in september, week 37-39).

3.3 Makreel en horsmakreel surveys

De makreel- en horsmakreel surveys worden gecoördineerd door de [ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg surveys](#) (WGMEGS). De resultaten van deze survey worden gebruikt door de ICES Working Group on the Assessment of Mackerel, Horse Mackerel, Sardine and Anchovy (WGMHSA).

3.3.1 Westelijke (hors)makreel ei-survey

De makreel- en horsmakreel survey in westelijke wateren is in 2004 weer uitgevoerd. De survey wordt om de drie jaar uitgevoerd. De volgende survey zal zijn in 2007. De "Tridens" heeft twee periodes van 3 weken aan de internationale survey meegedaan (week 20-22 en week 24-26). Samen met schepen uit Spanje, Portugal, Ierland, Engeland, Schotland, Duitsland en Noorwegen wordt een enorm zeegebied bevist, vanaf Gibraltar in het zuiden tot aan de Shetlands in het Noorden. De "Tridens" heeft een deel van de Keltische Zee en de Golf van Biskaje bevist.

Op basis van de resultaten van de survey in 2004 is de paaistand van makreel en horsmakreel lager ingeschat dan eerder werd aangenomen.

3.3.2 Makreel ei-survey in de Noordzee

De survey is een aanvulling op de survey in westelijke wateren en wordt een jaar later uitgevoerd. De eerstvolgende survey vindt plaats in 2005.

3.4 Haring bestandsopnamen

Jaarlijks worden twee soorten bestandsopnamen, een akoestische- en een larven survey, uitgevoerd specifiek gericht op Noordzee haring. Beide bestandsopnamen hebben als doel het schatten van de paaistand van haring. De planning van deze surveys vond plaats door de [ICES Planning Group for Herring Surveys](#) (PGHERS) die in januari 2004 vergaderde onder Nederlands voorzitterschap (Bram Couperus).

Een derde survey is gericht op Atlanto-scandische haring. Deze survey wordt gecoördineerd door de [ICES Planning Group on North East Atlantic Ecosystem surveys](#) (PGNAPES).

3.4.1 Noordzee Echo Survey

In juni/juli 2004 nam de "Tridens" gedurende vier weken (week 27-30) samen met Noorwegen, Duitsland, Schotland en Denemarken deel aan de internationale Noordzee haring echo survey. Doel van deze survey is om een schatting te maken van de totale hoeveelheid volwassen haring in de Noordzee. De resultaten van de echo survey in 2004 worden door de ICES Herring Assessment Working Group of the Area South of 62°N in maart 2005 gebruikt voor het geven van vangstadvisen.

3.4.2 Noordzee en Kanaal larvensurvey

Nederland voerde in 2004 gedurende vier weken (week 3, 39-40 en 51) larvensurveys uit met de "Tridens". Aan de hand van gegevens over de eiproductie per haringvrouwtje en de vangst van pas uit het ei gekomen haringlarven wordt een schatting gemaakt van het volwassen bestand van haring. De surveys in week 3 en 51 werden in het Kanaal en de zuidelijke Noordzee uitgevoerd. De surveys in week 39-40 vonden plaats in de westelijke centrale Noordzee. De larvensurveys zijn in de loop der jaren sterk ingekrompen en worden nu alleen nog in samenwerking met Duitsland uitgevoerd. De resultaten worden echter door de haring werkgroep van ICES als uiterst waardevolle informatie beschouwd.

3.4.3 Atlanto-scandische haring

Namens de EU heeft het Deense onderzoekingsvaartuig de "Dana" in het voorjaar van 2004 gedurende vier weken (week 19-22) deelgenomen aan de acoustische survey op Atlanto-scandische haring. De survey wordt gefinancierd en bemand door deelnemers uit verschillende lidstaten. Tijdens beide delen van de survey maakte een medewerker van het RIVO deel uit van het team van onderzoekers.

3.5 Bestandsopnamen rondvis en haring (IBTS)

Als vanouds nam de "Tridens" in de maand februari (week 5-9) deel aan de International Bottom Trawl Survey (IBTS) in de Noordzee. De gegevens verzameld tijdens deze reizen worden gebruikt voor de schattingen van jaarklassterkte van diverse gadiden (kabeljauw, schelvis, wijting en kever) maar ook van haring en sprot. De resultaten van de IBTS worden zowel gebruikt voor recruitmentschattingen van diverse soorten als voor 'tuning' van de VPA. Tevens zijn de gegevens die tijdens deze survey worden verzameld zeer belangrijk voor een groot aantal onderzoeken naar veranderingen in het Noordzee ecosysteem en het onderzoek naar de invloed van de visserij op het ecosysteem.

De IBTS is sinds 1965 jaarlijks in februari uitgevoerd, in de jaren 1991-1996 ieder kwartaal, en sinds 1997 twee maal per jaar. Nederland neemt alleen in het eerste kwartaal deel aan deze bestandsopname.

De vangst van jonge kabeljauw was in 2004 beneden gemiddeld niveau. Er werd veel jonge sprot gevangen. De vangsten van de jongste jaarklas van de andere soorten, haring, schelvis, wijting en kever, waren aanzienlijk lager dan het lange termijn gemiddelde.

De survey wordt gecoördineerd door de [ICES International Bottom Trawl Surveys Working Group](#) (IBTSWG) welke in maart in Lissabon bijeen kwam.

3.6 Bestandsopnamen van blauwe wijting

In 2004 heeft de "Tridens" voor het eerst deelgenomen aan de uitvoering van de internationale acoustische survey op blauwe wijting in de wateren ten westen van Ierland. De

survey wordt gecoördineerd door de [ICES Planning Group on North East Atlantic Ecosystem surveys](#) (PGNAPES).

Zowel uitvoering van de survey als deelname aan de vergadering van de coördinerende werkgroep zijn bekostigd door een contract met de Redersvereniging. In 2005 zal deze survey deel uitmaken van het project Routinematige Bestandsopnamen op Zee.

3.7 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Couperus, A.J. 2004. Reisverslag Tridens "Hydro akoestische survey voor blauwe wijting" (9 maart t/m 29 maart 2004)
Intern reisverslag
- Couperus, B. en S. Ybema. 2004. Reisverslag Noordzee echo-survey 28 juni t/m 22 juli 2004
Intern reisverslag
- Dickey-Collas, M. A.S. Couperus, ir. M.S. Ybema en R.A. Bol. 2004. Blue Whiting Spawning Survey
RIVO report Number: C080/04
- Heessen, H.J.L. 2004. Internationale bestandsopname IBTS: Jaarklassterkte kabeljauw redelijk.
Visserijnieuws 24(13)
- ICES 2004. Report of the International Bottem Trawl Survey IBTSWG (Lisbon, Portugal, 23-26 March 2004.)
ICES CM 2004/D:05
- ICES 2004, Report of the Planning Group on Northeast Atlantic Pelagic Ecosystem Surveys PGNAPES (Murmansk, Russia 24–27 August 2004)
ICES CM 2004/D:07, Ref. ACFM, ACE and G
- ICES 2004. Report of the Workshop on Mackerel and Horse Mackerel Egg Staging and Identification WKMHMES. (Lowestoft, England, 20–25 October 2003)
ICES CM 2004/G:01.
- ICES 2004. Report of the Planning Group on North Sea Cod and Plaice Egg Surveys in the North Sea PGEGGS. (Kiel, Germany, 11–12 November 2003)
ICES CM 2004/G:03. Ref. D
- ICES 2004. Report of the Working Group on Beam Trawl Surveys WGBEAM (IJmuiden, The Netherlands 9–11 December 2003)
ICES CM 2004/G: 04, Ref. ACFM, D
- ICES 2004. Report of the Planning Group for Herring Surveys PGHERS (Flødevigen Norway, 20-30 Januari)
ICES CM 2004/G:05
- ICES 2004. Report of the Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys WGMEGS. (by correspondence)
ICES CM 2004/G:10, Ref D
- Keeken, O.A. van, M. van Hoppe, R.E. Griff en A.D. Rijnsdorp. 2004 The effect of changes in the spatial distribution of juvenile plaice in the North Sea (*Pleuronectes platessa*) on the management of its stocks.
ICES CM 2004/K:25
- Simmonds, E.J., C. Zimmermann, E. Götze, S. Jansen, E. Thorstensen, B. Lundgren, D.G. Reid, S. Ybema and A.S. Couperus. 2004. ICES coordinated acoustic surveys of ICES divisions IIIa, IV and VIa (north). Improvements through stratified design and 2003 results.
ICES CM 2004/R:32 Poster
- Ybema, S. and A.S. Couperus. 2004. North Sea hydro acoustic herring survey. Survey report for FRV "TRIDENS". 23 June - 18 July 2003
RIVO report: 04.001

Ybema, S. and A.S. Couperus. 2004. North Sea hydro acoustic herring survey. Survey report for FRV "TRIDENS". 28 June – 21 July 2004
RIVO report Number: 04.021

3.8 Nota's

Dickey-Collas, M. 2004. Report on the ICES Planning Group on Northeast Atlantic Pelagic Ecosystem Surveys, Murmansk Russia, August 2004
Nota BE/04.RIVO123/MDC/lcs

Heessen, H.J.L. 2004. Verslag van de vergadering van de International Bottom Trawl Survey Working Group in Lissabon, 23 - 26 maart 2004
Nota BE/04.0006620/HH

Dickey-Collas, M., A.S. Couperus. 2004. Report on the ICES Planning Group of Herring Surveys (PGHERS), Jan 2004
Nota BE/04.0007437

3.9 Vergaderingen en werkgroepen

ICES Planning Group on Northeast Atlantic Pelagic Ecosystem Surveys [PGNAPES] Murmansk, Rusland, 24–27 august 2004	Mark Dickey-Collas
ICES Planning Group of Herring Surveys [PGHERS] Flødevigen (Noorwegen), 26-30 januari 2004	Bram Couperus Mark Dickey-Collas
ICES International Bottom Trawl Survey Working Group [IBTSWG] Lissabon, 23-26 maart 2004	Henk Heessen Remment ter Hofstede GerJan Piet

4

Discardbemonstering en Visserijstatistiek

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212130
Projectleider(s)	ir. O. van Keeken, drs. M.A. Pastoors, ing. S. Verver
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	drs. B.M. Schoute (Dir. Vis), J.J.M. Paardekoper (Dir. Vis.)

4.1 Algemeen

Zowel de verzameling van discardgegevens aan boord van bedrijfsvaartuigen als het verzamelen van statistische gegevens over de aanvoer en inspanning van de vloot vormt een onderdeel van een verplichting voor het verzamelen van gegevens vastgelegd in de basisverordening: (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad tot instelling van een communautair kader voor het verzamelen en beheren van gegevens die essentieel zijn voor het gemeenschappelijk visserijbeleid en is uitgewerkt in de toepassingsverordening: (EG) Nr. 1639/2001 van de Commissie tot vaststelling van het communautaire minimumprogramma en uitgebreide programma voor gegevensverzameling in de visserijsector en tot vaststelling van de uitvoeringbepalingen voor Verordening (EG) Nr. 1543/2000 van de Raad.

De verplichting voor het verzamelen van discardgegevens beperkt zich tot Europese wateren. De verplichting voor het verzamelen van statistische gegevens heeft betrekking op alle gebieden waar de Nederlandse vloot actief is.

Voor de verzameling van deze gegevens moet jaarlijks een Nationaal Plan worden ingediend bij de Europese Commissie. Met betrekking tot het verzamelen van discardgegevens is in dit plan van de mogelijkheid gebruik gemaakt om de verzameling uit te voeren als een pilot studie gericht op de belangrijkste sectoren in de Nederlandse vloot: de boomkorvisserij en de pelagische visserij. Hierdoor konden de kosten van de bemonstering beperkt blijven.

Het geheel projectleiderschap van dit project is in 2004 overgenomen door Olvin van Keeken. Sieto Verver is projectleider van het onderdeel visserijstatistiek.

4.1.1 Beschrijving onderdelen

Discards: Onder discards wordt de bijvangst in de commerciële visserij verstaan die als ongewenst weer overboord wordt gezet. Deze bijvangst bestaat uit ondermaatse vis, overquota vis en niet commerciële vissoorten alsmede benthos organismen. De overlevingskansen van de overboord gezette organismen is over het algemeen zeer klein. Het onderzoek richt zich op het kwantificeren van de hoeveelheid en de samenstelling van de discards in de voor Nederland belangrijkste vormen van visserij: de boomkorvisserij gericht op tong en schol en de pelagische visserij gericht op haring, makreel en horsmakreel. De aantallen discards variëren per type visserij, visgrond en periode van het jaar. Ook tussen de jaren kunnen er grote verschillen bestaan. Het beleid is er op gericht de hoeveelheid discards in de visserij te verminderen. Het onderzoek geeft een beeld van de factoren die het discarden van maatse vis van commerciële soorten ('high grading') beïnvloeden, en van het effect van discarding op de nauwkeurigheid van de toestandsbeoordelingen van commercieel

geëxploiteerde vissoorten. Het onderzoek kan alleen plaats vinden met toestemming van het bedrijfsleven. Indien deze toestemming niet wordt verkregen kan niet aan de onderzoeksverplichting worden voldaan.

Visserijstatistiek: Tijdreeksen met gegevens over de omvang, verspreiding en samenstelling van de vangsten en de activiteiten van de vloot zijn een belangrijke bron van informatie voor het opstellen van een toestandbeoordeling van de vis- en schaaldierbestanden en de analyse van de effecten van de visserij op deze bestanden en op de marine ecosystemen ten behoeve van beleidsadvies. De aanvoerstatistiek registreert de onttrekkingen van de hoeveelheden vis door de visserij uit de bestanden. De activiteiten en gerichtheid van verschillende vlootsegmenten zijn mede bepalend voor het niveau van visserijdruk op de bestanden. Gegevens over de omvang, verspreiding in ruimte en tijd van de aanvoer en visserijinspanning van de Nederlandse vloot zijn beschikbaar uit logboekgegevens (VIRIS). Gegevens over de groottesamenstelling van de aanvoer (markt categorieën) zijn beschikbaar uit gegevens afkomstig van de visafslagen. Aanvullend op de nationale vangststatistiek verzamelt het RIVO informatie over de samenstelling van de vangst in aanvoercategorieën van rondvis en platvis in de Nederlandse visafslagen. Deze gegevens zijn essentieel voor het berekenen van de lengte- of leeftijdsamenstelling van de vangst.

4.2 Discards demersale visserij

Van de geplande 10 discardsreizen op boomkor schepen zijn in 2004 negen reizen uitgevoerd aan boord van boomkorschepen met een motorvermogen >300 PK en één aan boord van een Eurokotter. Van de 9 reizen aan boord van schepen met motorvermogen >300 PK werd bij 8 reizen gevist met 80 mm maaswijdte en 1 reis met 100 mm maaswijdte. Een overzicht van de uitgevoerde reizen wordt in de teksttabel hieronder gepresenteerd. De selectie van schepen is uitgevoerd in overleg met de sector (Geert Meun) omdat niet alle schepen van de Nederlandse vloot medewerking wilden verlenen. Hierdoor is de steekproef mogelijk minder representatief.

Op alle reizen werden discards en landings gemeten van de belangrijkste commerciële soorten: schol, tong, kabeljauw, wijting, schar, tarbot en griet. Verder werden van alle overige vissoorten in de discards de aantallen geteld en lengte gemeten en van benthos de aantallen geteld. Van de soorten schol, tong, schar, kabeljauw en wijting werd tevens - voor zover mogelijk - een snijmonster van de discards verzameld dat op het laboratorium werd verwerkt om de leeftijden te kunnen schatten.

Van alle reizen is een standaard reisverslag gemaakt met gegevens van de reis en de bevindingen uit de analyses. Deze reisverslagen zijn na afloop van de reis opgestuurd aan de schippers van de schepen.

Gerealiseerde reizen op boomkor schepen in 2004

Schip	Datum uit	Datum in	dagen	Opstappers	Opm.
2004-1	13/01/2003	16/01/2003	4	Ronald Bol, André Dijkman-Dulkes	
2004-2	9/2/2004	13/2/2004	5	Ronald Bol	
2004-3	12/4/2004	16/4/2004	5	Gerrit Rink, Bastiaan Star	
2004-4	18/5/2004	20/5/2004	3	Simon Rijs, Martin Pastoors	
2004-5	14/6/2004	18/6/2004	5	Ronald Bol, Andre Dijkman-Dulkes	
2004-6	28/6/2004	2/7/2004	5	Mario Stoker, Olvin van Keeken	100 mm
2004-7	2/8/2004	6/8/2004	5	Gerrit Rink	Eurokotter
2004-8	15/8/2004	19/8/2004	5	Mario Stoker, Floor Quirijns	
2004-9	11/10/2004	14/10/2004	4	Gerrit Rink, Anne van Duyn	
2004-10	22/11/2004	26/11/2004	5	Mario Stoker	

De resultaten van de bemonstering in 2002 en 2003 zijn gepresenteerd in twee CVO rapporten. Het CVO rapport nr. 04.010 "Discard sampling of the Dutch beam trawl fleet in 2002" over de bemonstering in 2002 is verschenen in april 2004. Het CVO rapport nr. 04.024 "Discard sampling of the Dutch beam trawl fleet in 2003" over de bemonstering in 2003 is verschenen in november 2004. Beide rapporten zijn aangeboden aan de stuurgroep. Het rapport over 2002 is in 2004 door de EU geëvalueerd.

In 2004 is werk verricht om gegevens van historische discardsreizen die tussen 1976-1983 en 1989-1990 gemaakt zijn aan boord van boomkorschepen in de centrale database te importeren. Inmiddels zijn van de 51 reizen die gedaan zijn de gegevens van 20 reizen gecontroleerd en ingevoerd in de centrale database. In 2005 zullen de overige reizen in de database worden geïmporteerd.

In het kader van het F-project is op basis van de in dit project verzamelde gegevens en historische gegevens omtrent de groei van schol een reconstructie gemaakt van de hoeveelheid scholdiscards die jaarlijks worden gevangen. Hierbij zijn ook de historische discardgegevens gebruikt. De reconstructie geeft aan dat discardpatronen over de jaren aanzienlijk kunnen veranderen. Deze gegevens zijn door ICES voor het eerst gebruikt bij de toestandsbeoordeling van schol. De resultaten van de nieuwe toestandsbeoordeling waren voor ICES aanleiding om de voorzorgsgrenzen, die bij het vaststellen van het beheersadvies worden gebruikt, bij te stellen.

4.3 Discards pelagische visserij

Discardsreizen aan boord van pelagische trawlers zijn moeilijker om in te plannen dan reizen aan boord van boomkor schepen omdat de trawlers veelal voor langere periodes weggaan en vaak niet bekend is wanneer ze de haven binnen lopen en hoe lang hun volgende reis zal zijn en waarheen. In 2004 zijn alle 6 de geplande reizen uitgevoerd.

Op alle reizen werden discards en landings gemeten van de belangrijkste commerciële soorten: haring, makreel en horsmakreel. Verder werden van alle overige vissoorten in de discards de aantallen geteld en gemeten en van benthos de aantallen geteld. Van de commerciële soorten werden tevens snijmonsters genomen die ofwel aan boord werden verwerkt ofwel werden meegenomen naar het laboratorium voor verdere analyse.

Van alle reizen is een standaard reisverslag gemaakt met gegevens van de reis en de bevindingen uit de analyses. Deze reisverslagen zijn na afloop van de reis opgestuurd aan de schippers van de schepen.

Gerealiseerde reizen op pelagische trawlers in 2004

Schip	Datum uit	Datum in	dagen	Opstappers	Opm.
2004-11	4/3/2004	27/3/2004	24	Mario Stoker	
2004-12	27/3/2004	10/4/2004	14	Arie Kraaijenoord	
2004-13	1/7/2004	24/7/2004	24	Anne van Duyn	
2004-14	30/7/2004	28/8/2004	30	Martien Warmerdam	
2004-15	11/10/2004	5/11/2004	25	Arie Kraaijenoord	
2004-16	3/12/2004	21/12/2004	19	Ronald Bol	

De resultaten van de bemonstering van de pelagische visserij over 2002 zijn gepresenteerd in CVO rapport nr. 04.022 "Discard sampling of the Dutch pelagic freezer fishery in 2002". Dit rapport is in 2004 door de EU geëvalueerd.

Vanaf de zomer 2004 wordt in plaats van het oude Peldis-spreadsheet het invoerprogramma Billie Turf gebruikt naast een eenvoudigere trawlijst. Lengtemetingen die eerst in het Peldis-spreadsheet werden ingevuld, worden nu direct in Billie Turf ingevuld. Het voordeel is dat gegevens ingevuld in Billie Turf eenvoudig in de database kunnen worden geïmporteerd. Twee SAS-codes zijn geschreven om resultaten van een reis te berekenen. Deze resultaten

worden in een brief aan de schipper gepresenteerd. Daarnaast zijn in 2004 alle gegevens van reizen in 2002 tot 2004, die beschikbaar waren in het Excel programma "Peldis", omgezet naar Billie Turf files en in de database geïmporteerd.

4.4 Visserijstatistiek / VIRIS

In 2004 zijn driemaal updates verkregen van de VIRIS database. De reeds ontwikkelde SAS programmatuur is gebruikt om de VIRIS gegevens om te zetten naar het standaard RIVO/LEI formaat. De gegevens werden ondergebracht in een SAS database en hieruit werd een export gemaakt in komma gescheiden bestanden van vangst- en inzetgegevens per reis.

Op basis van de RIVO/LEI database van vangst- en inzetgegevens is tevens een geaggregeerd Excel bestand gemaakt van alle gegevens van 2002 en 2003 (voor zover voorhanden). De aggregatie is per maand, per vistuig, per kwadrant en per PK-klasse.

In 2004 is de VIRIS-database (met terugwerkende kracht) aangevuld met een aantal technische gegevens per schip, te weten; vermogen hoofdmotor (voor zover dit nog niet bekend was) en de totale lengte. Voorts zijn minieme updates van de gegevens gedaan en is de VIRIS database synchroon aan de LEI versie gemaakt.

In 2004 is een begin gemaakt met de voorbereiding om directe toegang tot VIRIS bij het Ministerie (AID) te krijgen. Dit proces loopt nog en volgens welke protocollen dit gaat plaatsvinden is op dit moment nog niet duidelijk. Hierover vindt overleg plaats tussen Ministerie, LEI en RIVO.

De VIRIS database bevat geen gegevens over de categoriesamenstelling van de aanlandingen. Deze gegevens zijn essentieel voor de opwerkingen van de marktmonsteringsgegevens. De categoriesamenstelling van de Nederlandse afslagen worden overgenomen uit Visserij Nieuws en ingevoerd in een standaard Excel workbook.

4.5 Rapporten, publicaties en werkdocumenten

Couperus, A.J., W. Patberg, O.A. van Keeken and M.A. Pastoors. 2004. Discard sampling of the Dutch pelagic freezer fishery in 2002. CVO report: CVO 04.022

Eltink, A.T.G.W. en S.W. Verver. 2004. Microverspreiding per maand van Nederlandse vangsten in Europese wateren: Horsmakreel, Haring, Makreel, Blauwe Wijting en Grote Zilvermelt in 2000-2002. RIVO Rapport nr. 04.007

Keeken, O.A van, J.J.Poos and M.A. Pastoors. 2004. Discarding in the Dutch beam trawl fleet in 2002. CVO report: 04.010

Keeken, O.A. van, and M.A. Pastoors. 2004. Discards sampling of the Dutch beam trawl fleet in 2003. CVO Report 04.024

Keeken, O.A. van, R.E. Grift and M. Dickey-Collas. 2004. Construction of discard estimates from survey and market samples. RIVO report C024/04

Keeken, O.A van, F.J. Quirijns en M.A. Pastoors. 2004. Analysis of discarding in the Dutch beamtrawl fleet. RIVO report: C 034/04

Keeken, O.A van, Martin Pastoors & Adriaan D. Rijnsdorp. 2004. Reconstructing the numbers of plaice discarded in the demersal fisheries since 1957. Working document 12 to WGNSSK 2004

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2003-12, 21 maart - 10 april 2003

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2003-13, 13 mei - 17 juni 2003

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2003-14, 30 juni -21 juli 2003

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2003-15, 22 november - 17 december 2003

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-1, 9-13 februari 2004

Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-2, 12-16 april 2004

- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-3, 18-20 mei 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-4, 14-18 juni 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-5, 28 juni -2 juli 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-6, 2-6 augustus 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-7, 15-19 augustus 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-8, 11-14 oktober 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-9, 22-26 november 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-10, 6-10 december 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-11, 4-27 maart 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-12, 27 maart - 10 april 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-13, 1-24 juli 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-14, 20 juli - 28 augustus 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-15, 11 oktober - 5 november 2004
- Keeken, O. van. 2004. Reisverslag discardsreis 2004-16, 3-21 december 2004
- Keeken, O. van, J.J. Poos en M.A. Pastoors. 2004. Handleiding discardsbemonstering demersaal 1.6, juli 2004.
- Keeken, O. van , A.S. Couperus 2004. Handleiding discardsbemonstering pelagisch 1.1, juli 2004.
- Keeken, O. van , A.S. Couperus 2004. Handleiding discardsbemonstering pelagisch 1.2, juli 2004.
- Keeken, O. van , A.S. Couperus 2004. Handleiding discardsbemonstering pelagisch 1.3, oktober 2004.

4.6 Software

SAS code voor opwerking demersale discardgegevens per reis versie 6 make_1trawllist_exc60.sas make_2landings_weight_exc60.sas make_3landings_lf_exc60.sas make_4discards_lf_exc60.sas make_5tables_exc60.sas make_6plots_exc60.sas	O. van Keeken
SAS code voor uitlezen demersale discardsgegevens uit de database 5_make_num_age 6_Vloot_VIRIS	O. van Keeken
SAS code voor opwerking demersale discardsgegevens per jaar A1.2_overview_effort_catch A2.4_w_hour_overview_disc A3.1_n_age_hour_quar A3.2_n_age_hour_year A4.2_lf_over_years A5.2_disc_ort_ICES_rectangle A5.3_tot_eff_ICES_rectangle A5.4_disc_eff_ICES_rectangle A7.2_ogives per haul A8.1_effort_trip A8.2_n_age_hour_fleet_quar A8.3_n_age_hour_fleet_year A8.4_w_hour_fleet_year V1_variance_tripwt V2_variance_totwt_spec V3_variance_species_age	O. van Keeken
Trawlijst voor invoer pelagische discardsgegevens per reis Trawlijst_schip_initialen_jaar.xls	O. van Keeken
SAS code voor opwerking pelagische discardgegevens per reis versie 6 vg_1_trawllist_exc60.sas vg_2_lf_wght_exc60.sas	O. van Keeken
Overzichten gegevens VIRIS VIRIS_summary_1990_2004.xls	M. Pastoors

4.7 Vergaderingen en werkgroepen

Begeleidingsgroep demersale discards Den Haag, 4 maart 2004	Martin Pastoors Frans van Beek Wim van Densen
Stuurgroepoverleg demersale discardsgegevens over 2002 en 2003	Martin Pastoors

5

Vis- en visserijonderzoek binnenwateren

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212120/22
Projectleider(s)	drs. J. Asjes
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	J.J. van Dijk (Dir. Vis.)

5.1 Algemeen

De waarnemingenreeksen (bestandsopnamen, marktmonstering en zeldzame vissoorten) die in het kader van de routinematige bemonsteringen van de visstand en visserij in de binnenwateren worden uitgevoerd zijn in 2004 voortgezet. Een deel van de activiteiten, die in dit project zijn ondergebracht, worden mede gefinancierd (Monitoring IJsselmeer en Actieve Monitoring Zoete Rijkswateren) en soms in zijn geheel (Passieve Monitoring Zoete Rijkswateren) door RWS Directie IJsselmeergebied en RIZA. Vanwege de slechte vooruitzichten van de aalstand worden internationaal en nationaal de herstelmogelijkheden bekeken, resulterend in Nederland in het Aalplan. Tevens werden op nationaal niveau biologische adviezen gegeven aan het ministerie van LNV met betrekking tot de visserij en visbestanden naar aanleiding van actuele vragen t.b.v. het Nederlandse visserij- en natuurbeleid.

5.2 Surveys IJsselmeer

De routinematige bestandsopnames voor 2004 met het onderzoeksvaartuig "Stern" op het IJsselmeer en Markermeer zijn uitgevoerd in het najaar (6 weken in oktober-november). Deze omvatten zowel de bestandsopnames met de grote kuil, gericht op de schubvissoorten, als de opnames met de elektrotramienkor, gericht op de aal, bot en andere schubvissoorten. In 7 kerngebieden in het IJsselmeer en Markermeer werden snijmonsters verzameld voor analyse van lengte, gewicht, geslacht, rijpheid en leeftijd. Verder zijn er extra bemonsteringen op verschillende dieptes uitgevoerd ten einde te onderzoeken of met de grote kuil spiering wel goed bemonsterd wordt. Er waren namelijk geluiden gekomen uit de visserijsector dat de vismethodiek van het RIVO niet geschikt was voor spiering.

De resultaten van het onderzoek zijn zoals elk jaar gebruikt bij de beoordeling en advisering van de visserij op o.a. aal, spiering, baars, snoekbaars en pootvis (brasem en blankvoorn), het signaleren van trends in de omvang van de visstand, en worden ook in analytische studies van visserij-ecosysteemeffecten in termen van interacties tussen waterbeheer, visstand, vogels en visserij toegepast.

In december 2004 is op verzoek de directie Visserij apart geïnformeerd over de Spieringstand in IJsselmeer en Markermeer. Wederom moest worden vastgesteld dat de Spieringstand bijzonder laag is en dat herstel uitblijft en waarschijnlijk lang op zich zal laten wachten.

Verder is in oktober de jaarrapportage over 2003 verschenen (de Leeuw et al, 2004). Conclusies uit deze rapportage zijn dat:

- De aalstand zorgwekkend is en dat de glasaalintrek zich op een historisch laag niveau stabiliseert. Bevissing en een magere glasaalintrek belemmeren een herstel van de Aalstand;
- De snoekbaarstand stabiel lijkt, vooral door de recente opleving in het Markermeer. De visserij vormt (nog) geen bedreiging maar houdt de stand wel laag met vooral zeer weinig grote snoekbaars;
- De snoekbaars sneller groeit, waarschijnlijk als gevolg van de toegenomen watertemperatuur, en daardoor steeds jonger in de vangst verschijnt.
- De snoekbaars magerder wordt, waarschijnlijk door minder prooivis (spiering) hetzij door mindere vangstefficiëntie;
- De stand van baars terugloopt en dat er steeds minder grote baarzen voorkomen;
- In 2003 de spiering is teruggevallen tot een historisch minimum, mede door de extreem langdurige warme zomer;
- Pos de visstand domineert en de blankvoornstand gestaag afneemt;
- De brasemstand nu ook lijkt af te nemen, met name voor wat betreft de grotere brasem. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de intensieve onttrekking door de zegenvisserij.

Ook is dit jaar bekend geworden dat het onderzoeksschip in ieder geval nog in 2005 beschikbaar is voor de IJsselmeersurvey.

5.3 Monitoring Grote rivieren

5.3.1 Algemeen

Zowel de passieve monitoring als de actieve monitoring zijn vrijwel geheel volgens planning uitgevoerd. De actieve monitoring is voor 50% door programma 406 van directie Visserij betaald en voor 50% door RWS RIZA. De passieve monitoring is in zijn geheel door RWS RIZA betaald. Daarnaast is er een extra opdracht van RIZA gekomen om de resultaten in een wat meer populaire vorm voor het voetlicht te brengen. Verder heeft RIZA een extra opdracht gegeven om de gegevens op te werken t.b.v. Kaderrichtlijn Water activiteiten.

5.3.2 Rapportage Passieve Monitoring

De jaarrapportage over 2003 van de Passieve Monitoring Zoete Rijkswateren is verschenen in juli 2004. In deze datarapportage worden de gegevens zoals die in het onderzoeksjaar 2003 zijn verzameld gepresenteerd. Alle gebieden, behalve de Rijn nabij Lobith (gebied 16), zijn in 2003 bemonsterd. Voor het Haringvliet-Estuarium (gebied 32) is in 2003 met succes gestart met een andere beroepsvisser in verband met de onregelmatige bedrijfsvoering en onvolledige fuikregistratie op deze locatie in voorgaande jaren. Het zalmsteek-programma is eveneens onverkort uitgevoerd. Alle basisdata zijn ingevoerd, gecontroleerd en beschikbaar in de centrale RIVO-database FRISBE en kunnen daarmee worden ingezet voor andere projecten en evaluaties die buiten het kader van deze jaarlijkse datarapportage vallen.

De aangetroffen soortenrijkdom in de fuikenregistratie is het grootste in de Benedenrivieren, Rijntakken en Maas. Met name het Hollands Diep, de Amer, de Nieuwe Merwede en de Lek waren met ruim 30 soorten inheemse zoetwatervissen het meest divers. Het Markermeer en het Volkerak waren het minst soortenrijk.

Gedurende de periode 1993-2003 laten de Benedenrivieren en de Rijntakken (Gelderse Poort) duidelijk een toenemend aantal soorten zien. De Maas en het IJsselmeergebied blijven min of meer constant in soorten aantal. Trends en ontwikkelingen binnen de passieve

monitoring over de afgelopen 10 jaar zijn per soort geanalyseerd en gepresenteerd op het symposium 'International Conference on Lowland River Rehabilitation' te Wageningen in het najaar 2003 (Zie wetenschappelijk artikel De Leeuw e.a. in druk). Op deze wijze worden de gebruikte methodieken binnen de passieve monitoring, analyses en conclusies door internationale experts getoetst. Per soort zijn voor de riviergebieden gemiddeld veel significante toenames te zien met name voor de meer kritische soorten als stroom- of plantenminnende soorten.

Binnen het zalmsteekprogramma worden verschillende trends op de diverse locaties waargenomen. Toenemend voor zeeforel op de IJssel, afnemend op de Maas en geen trends in de Waal en Lek. Zalm neemt toe op de Waal, maar lijkt weer af te nemen in de Lek na de sterke toename gedurende 1998-2000.

De data van de passieve monitoring wordt ingezet binnen tal van andere projecten en samenwerkingsverbanden: voor de ontwikkeling van ecologische beoordelingssystemen voor de EU-Kaderrichtlijn Water, zowel binnen het EU-FAME project voor de stromende wateren in geheel Europa, als in Nederland door een expertgroep van visdeskundigen, die IBI's ontwikkelen en doorrekenen voor alle typen zoete en estuariene wateren. De fuikgegevens (palingvangst) zijn ingezet bij het EU-silvereel project en bij het project 'Onderzoek naar de mogelijkheden om barrières in trekrouden van migrerende vissen te voorkomen of om het effect ervan te verkleinen' voor Directie Visserij van het Ministerie van LNV. Hierbij zijn de effecten van waterkrachtcentrales en visserij op de stroomafwaarts trekkende schieraal op de Maas en benedenrivieren onderzocht. Daarnaast zijn de fuikgegevens ingezet voor een inventarisatie en overzicht van de leefgebieden van grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad uitgevoerd in het kader van de EU-Habitatrichtlijn. Tenslotte zijn de fuikgegevens van eerdere jaren gebruikt voor een inventarisatie van de selectiviteit van fuiken voor aal (verhouding aalvangst – bijvangst) in opdracht van de Directie Visserij van het Ministerie van LNV.

5.3.3 Rapportage Actieve monitoring

Dit rapport beschrijft de vangsten aan zoetwatervis van het winterhalfjaar 2003/2004 binnen de actieve monitoring van de Nederlandse grote rivieren. Deze monitoring heeft tot doel om basisgegevens van de visstand in de zoete rijkswateren te verzamelen om trends te kunnen signaleren, de toestand te kunnen evalueren en beheersmaatregelen of ingrepen te kunnen toetsen. De visstand is bemonsterd met een sleepnet (3 m boomkor) in het open water en met een elektrisch schepnet in de oeverzone. Het aantal soorten, de hoeveelheid en biomassa vis per soort, rivier, regio en habitat, lengte-frequentie verdelingen per soort en regio en het voorkomen van beschermde, bedreigde en exotische soorten worden beschreven.

Het belangrijkste eindproduct van de actieve vismonitoring zijn uiteraard de data die verzameld zijn en beschikbaar gemaakt in de centrale RIVO-database FRISBE. Deze kunnen vervolgens worden ingezet ten behoeve van beheers- en beleidsvragen op het gebied van bijvoorbeeld visserij, natuurbeheer en waterbeheer, meestal in het kader van afgebakende projecten.

Trends

In deze rapportage zijn een aantal ontwikkelingen aangekaart. De voor de visserij belangrijke soort aal lijkt de laatste jaren in de bovenstroomse Rijn-takken (rond de Gelderse Poort) redelijk stabiel te blijven. In het Benedenrivierengebied zien we de aantallen afnemen in het open water, maar juist een toename in de oeverzone. Gezien de huidige problematiek rond de aal is het aan te bevelen om de gegevens welke binnen de actieve vismonitoring zijn verzameld te evalueren te samen met de data van de passieve vismonitoring (fuikenregistraties), in relatie tot de beleids- en beheersvoornemens zoals in het LNV aalplan is aangegeven.

Verder is het voorkomen en enkele trends van soorten die voor het natuurbeheer van belang zijn aangegeven, welke in de Rode Lijst of als prioritaire soort in de EU-Habitatrichtlijn zijn opgenomen. Met name de rivierprik is in het Rijnstroomgebied talrijker dan vaak wordt aangenomen. Deze zou in Europees verband een belangrijke populatie kunnen herbergen. De stroomminnende vinde, op de Rode Lijst als gevoelige soort aangeduid, lijkt het voor de wind te gaan in het Nederlandse rivierengebied en deze werd in 2003/2004 in relatief grote aantallen aangetroffen. De Grensmaas neemt een geheel eigen positie in met haar grindrijke habitats. Hier zijn bedreigde soorten als kopvoorn, barbeel en sneep gevonden in meerdere leeftijdsklassen.

Exoten

De bedreiging van inheemse visfauna door exotische vissoorten is in de huidige situatie relatief beperkt. De roofblei lijkt in aantal te stabiliseren en heeft een vaste plaats verworven, maar deze lijkt hiermee geen andere soorten te hebben verdrongen. De marmergrondel, een recente nieuwkomer, is wederom aangetroffen, maar in zeer lage aantallen. De Donaubrasem is in 2003/2004 voor het eerst waargenomen binnen de vismonitoring in de Rijn bij Lobith.

Ecologische beoordeling

Voor het waterbeheer is de EU-Kaderrichtlijn momenteel de meest maatgevende richtlijn. In deze rapportage worden Kaderrichtlijn Water (KRW)-metrieken doorberekend met behulp van gegevens vanaf 1997. De metrieken zijn recentelijk door de nationale KRW-werkgroep in hun eerste versie ontwikkeld, waarvan drie specifiek toegespitst op de data van de actieve monitoring, namelijk percentage reofielen AB, percentage limnofielen en percentage nuljarige van reofiele doelsoort. Het uiteindelijke beoordelingsstelsel (een IBI met meerdere metrieken) is momenteel nog niet beschikbaar. In deze rapportage zijn drie metrieken opgewerkt die voor 'natuurlijke' wateren in ander verband zijn ontwikkeld. Deze vingeroefening is bedoeld om eventuele problemen en keuzes die bij de huidige opwerking van de data naar metrieken te illustreren en niet om een 'ecologische beoordeling' te geven. Met name de wijze waarop de samenvoeging van beide vangstuigen en verschillende deelgebieden (strata) binnen een kerngebied zal moeten worden uitgevoerd staat nog open, terwijl deze grote invloed heeft op uitkomst van de metriek.

5.4 Marktbemonstering IJsselmeer, Markermeer en Lauwersmeer

5.4.1 Schubvis

De marktbemonstering van baars en snoekbaars vindt plaats gedurende de periode dat deze vissoorten aangevoerd worden. Dit is voornamelijk in het 1e en 4e kwartaal. Van beide vissoorten, afkomstig van het IJsselmeer en Markermeer, worden monsters van aanlandingen in de afslagen doorgemeten. De afslag in Enkhuizen is verdwenen en in Stavoren wordt nauwelijks meer schubvis aangeland. Alleen de afslag van Urk speelt nog een rol in deze aanlandingen. Echter, de medewerking van vissers aan de marktbemonsteringen door het RIVO loopt sterk terug. In december is een brief gestuurd aan de PO Vissersbond IJsselmeer met het verzoek om meer medewerking. Vanwege de slechte aanlandingen en medewerking van vissers zijn er niet zoveel marktbemonsteringen uitgevoerd als gepland. Niettemin is toch veel energie gestoken in vaak vruchteloze pogingen om bemonsteringen uit te voeren.

<i>bemonsteringen schubvis</i>	<i>lengte (dagen bemonstering)</i>			<i>leeftijd (monsters)</i>	
	Enkhuizen	Staveren	Urk	Markermeer	IJsselmeer
1e kwartaal	- (3)	- (3)	1 (3)	2 (3)	2 (3)
4e kwartaal	- (3)	- (3)	3 (3)	2 (3)	4 (3)

planning tussen haakjes

5.4.2 Aal

De aanvoer van rode aal uit het IJsselmeer en Markermeer vindt plaats in de periode april-november. De aanvoer van schieraal uit het IJsselmeer en Markermeer vindt plaats in de periode september-november. Alle marktmonsters zijn volgens plan uitgevoerd.

<i>lengte bemonsteringen aal</i>	<i>IJsselmeer</i>	<i>Markermeer</i>	<i>Lauwersmeer</i>
kistaal	4 (4)	2 (4)	
hoekhaal	4 (4) ⁵	4 (4)	
fuihaal	5 (4)	4 (4)	
schietfuihaal	4 (4)	4 (4)	
schieraal	4 (4)		3 (3)

planning tussen haakjes

5.5 Monitoring Zeldzame Vis IJsselmeer

In 2004 is voor dit project alleen gewerkt aan de rapportage van de gegevens van voorgaande jaren. Dit onderdeel is gefinancierd vanuit de vrije ruimte van programma 406, maar wordt voornamelijk in dit hoofdstuk gerapporteerd. Voornamelijk ziet het er naar uit dat in 2005 dit project weer volwaardig zal worden opgenomen in het WOT programma. De rapportage is verschenen in januari 2005 (Tulp & van Willigen, 2005).

In deze rapportage wordt een overzicht gegeven van de vangsten in de periode 1994 t/m 2003, waarbij voor de hele periode een selectie gemaakt is van de vissers die gedurende de laatste jaren de bemonstering uitgevoerd hebben. Van tien zeldzame soorten presenteren we verspreiding in de ruimte en tijd, lengtefrequentieverdelingen, rijpheidsstadia en geslachtsverhoudingen. Voor de laatste jaren geven we ook de vangsten gecorrigeerd voor vangstinspanning. Strikt genomen zijn voor het statistisch berekenen van trends (voor vangstinspanning) gecorrigeerde vangsten nodig. Een serie van drie jaar is echter erg kort om al iets over trends in aantalsontwikkelingen te zeggen. Omdat het monitoringprogramma in 2004 beëindigd is, pogen we trendmatige veranderingen in de niet gecorrigeerde aantallen toe te lichten. Waar mogelijk proberen we door het maken van vergelijkingen met resultaten uit andere monitoringprogramma's, gevonden patronen in voorkomen en relaties met andere gebieden te interpreteren.

Het IJsselmeergebied vervult verschillende functies voor zeldzame vissen. Voor diadrome soorten zoals zeeperk, fint, grote marene, houting, zalm en zeeforel, fungeert het vooral als doortrekgebied, voor andere soorten heeft het een functie als foerageergebied (roofblei, regenboogforel, zeeforel, diklipharder).

Een aantal soorten vertonen een duidelijke stijging in vangsten in de afgelopen jaren: fint, houting, grote marene en diklipharder. Ook in andere monitoringprogramma's in de grote rivieren en aan de Waddenzeekant van de Afsluitdijk worden deels dezelfde ontwikkelingen

⁵ Op het IJsselmeer minder gehoekt in 2003, compensatie door extra monsters uit fuiken / schietfuiken

waargenomen. De overige soorten vertonen een min of meer stabiele vangst, geen enkele soort laat een afname zien.

De monitoring is door de relatief grote vangstinspanning erg geschikt om trends in een aantal zeldzame vissoorten vast te stellen. De gevangen aantallen zijn in de meeste gevallen hoog genoeg om aantalsontwikkelingen in zeldzame soorten te kunnen volgen. Dit geldt met name voor rivierprik, zeebek, fint, houting, zalm en zeeforel, soorten waarvan een aantal onder de Habitatrichtlijn vallen (fint, zalm, rivierprik, zeebek). De gegevens en trends die een langjarige monitoring van zeldzame migrerende vis oplevert bieden vergelijkingsmateriaal voor andere monitoringprogramma's op het Haringvliet, in de Waddenzee, Benedenrivieren en overige zoete rijkswateren, waardoor een betere interpretatie van resultaten mogelijk wordt.

5.6 Monitoring Diadrome Vissen in de Waddenzee

In 2004 is ook vanuit de vrije ruimte van programma 406 tijd besteed aan de rapportage van de monitoring van diadrome vis in de Waddenzee nabij Kornwerderzand. Het onderzoek is gerapporteerd in Tulp & van Willigen (2004).

In opdracht van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) en Rijkswaterstaat Directie Noord-Nederland is door het RIVO gedurende 2000-2002 een monitoringprogramma van zeldzame diadrome vis aan de Waddenzeezijde van de Afsluitdijk uitgevoerd. Het doel van het programma is om trends en ontwikkelingen in de zeldzame diadrome vissoorten (fint, houting, grote marene, rivierprik, zeebek, zalm en zeeforel) aan de zoute kant van de Afsluitdijk te beschrijven en die te vergelijken met bestaande monitoringsprogramma's op het IJsselmeer en andere zoet-zout overgangen zoals in het Benedenriviereengebied. De monitoring is in 2000 opgezet en aan de ervaringen uit 2000 is in 2001 de monitoringsopzet aangepast en is deze sindsdien ongewijzigd voortgezet. De uitvoering van de monitoring is in de vier jaren gefinancierd door het RIKZ (2000, 2001), Rijkswaterstaat Directie Noord-Nederland (2000-2002) en door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2001-2003). Met ingang van 2004 is het monitoringsprogramma wegens gebrek aan financiële middelen stopgezet. In deze eindrapportage zijn daarom de gegevens over de hele periode samengevat.

Het programma wordt uitgevoerd door een palingvisserijbedrijf met fuiken nabij de spuiscuizen in de Afsluitdijk te Kornwerderzand. Gegevens in 2003 zijn verzameld tijdens twee perioden van respectievelijk 11 en 13 weken in het voor- en najaar op zeven fuiklocaties, waarvan vijf binnen de spuikom, en twee daarbuiten. In aanvulling op de doelstelling is hierbij het gehele spectrum aan diadrome, zoetwater- en zoutwatersoorten geregistreerd. In 2003 zijn 1113 fuiketmalen geregistreerd en hierin werden bijna 60.000 diadrome vissen verdeeld over 11 soorten geregistreerd. De zeldzame diadrome vissoorten werden ingezameld voor nadere analyse.

Een serie van vier jaar is erg kort is om al iets over trends in aantalontwikkelingen te zeggen. Omdat het monitoringprogramma in 2004 beëindigd is hebben we de gegevens uit de beschikbare jaren toch op een rijtje gezet en vergeleken met trends in de rivieren en het IJsselmeer. Naar verwachting zal het monitoringprogramma, na de onderbreking in 2004, in 2005 weer opgestart worden.

De meest voorkomende 'zeldzame' diadrome soorten in 2003 waren fint en rivierprik. Finten vertonen zowel in het voor- als in het najaar een piek in doortrekpatroon. Met bijna 3000 exemplaren waren finten duidelijk talrijker dan in voorgaande jaren. In 2003 zijn er in het najaar opvallend grote aantallen kleine finten gevangen. De aantallen gevangen finten per fuiketmaal liggen veel hoger dan in monitoringprogramma's in het IJsselmeer of in het benedenriviereengebied.

De vangsten van rivierprikken variëren sterk tussen jaren maar de timing is constant tussen jaren: bijna alle exemplaren worden in november gevangen en dit komt overeen met de periode waarin de volwassen dieren van zee naar zoetwater migreren om te paaien. Afgezien van de piek in zeebek en rivierprik in 2001, laten deze soorten geen duidelijke trend zien.

Voor de aal is geen duidelijke trend zichtbaar, ook niet wanneer onderscheid gemaakt wordt in maatse en ondermaatse exemplaren. Spiering vertoonde een piek in 2002 en is in 2003

sterk afgenomen. Dit komt sterk overeen met de sterke afname van spiering in het IJsselmeer.

Voor de in Nederland als uitgestorven beschouwde soorten zalm en houting is een herintroductieprogramma in het Rijnstroomgebied gestart. In de vangsten in dit en andere monitoringsprogramma's is een langzame stijging in vangsten van houting te zien. Momenteel is niet duidelijk of deze geherintroduceerde houtingen ook daadwerkelijk paaïen. De vangsten van zalm, zeeforel en driedoornige stekelbaars zijn erg stabiel. Van zeeforel worden in elk jaar zowel grote als kleine exemplaren gevangen. Dit impliceert dat de soort de monsterlocaties zowel als corridor met als doel naar binnen (volwassen) of naar buiten (juveniel) te trekken, danwel als voedselhabitat of schuilhabitat gedurende het groeiseizoen benut.

De grote marene is in 2002 voor het eerst in de vangsten aangetroffen en in 2003 in grotere aantallen gevangen. De aantallen gevangen bot nemen ook toe. Uitgesplitst naar grootte blijkt dat die toename veroorzaakt wordt door de trend in kleine exemplaren.

Naast de diadrome soorten zijn ook vele mariene, estuariene en zoetwater soorten aangetroffen. In het kader van herstel van zoet-zout gradiënten en beter passeerbare kunstwerken in dammen is informatie over het voorkomen van estuariene soorten erg bruikbaar. Het meest talrijk waren de mariene haring/sprot (die niet tot op soort zijn gedetermineerd) en de zoetwatersoorten pos, baars en blankvoorn. Hierbij had de haring/sprot een duidelijke voorkeur voor de spuikom, waar de zoutgehalten gemiddeld lager zijn dan buiten de spuikom. De zoetwatersoorten zijn meestal jonge vissen die met het gespuide IJsselmeerwater zijn meegekomen naar de buitenzijde van de Afsluitdijk en die onder het huidige spuiregime weinig kansen hebben om terug te keren naar het IJsselmeer. Grondel, zeedonderpad en botervis zijn de meest voorkomende estuariene soorten.

De monitoring is geschikt om trends in een aantal diadrome vissoorten vast te stellen. Daarnaast is de methode geschikt gebleken om een breed soortenspectrum te registreren en kunnen trends en ontwikkelingen voor andere soorten eveneens in kaart worden gebracht. Dit geldt met name voor de zeldzame en minder algemene soorten waarvan de trefkans binnen een bemonstering met actieve vistuigen te gering is.

5.7 Monitoring glasaal

In 2004 is de lopende bemonstering van glasaal op 12 plaatsen langs de Nederlandse kust gecontinueerd. Waarnemers worden door het RIVO geïnstrueerd. Bij Den Oever is in 2004 de Glasintrek uitgevoerd door uitzendmedewerkers van ODV Dienstverlening. Dit was noodzakelijk omdat Rijkswaterstaat had aangegeven dat de sluismedewerkers niet meer beschikbaar konden zijn voor de bemonstering. De uitvoering is verder in goed overleg met en met goede medewerking van het sluispersoneel van Rijkswaterstaat geschied. De gegevens zijn en worden gerapporteerd in de integrale rapportage voor het IJsselmeer (zie paragraaf 1.2) en verder in internationaal overleg over de Aal.

5.8 Fame

Het [FAME](#) project is een EU-project dat beoogt voor rivieren in Europa een methodiek te ontwikkelen om de ecologische toestand te beoordelen zoals bedoeld in de Kaderrichtlijn Water aan de hand van de visstand. Na een looptijd van 3 jaar is het project officieel afgerond in oktober 2004. De ontwikkelde methodiek blijkt Europabreed goed te voldoen voor kleinere rivieren en beken, maar is nog onvoldoende voor complexere systemen als grote rivieren. Het RIVO heeft de internationale werkgroep Grote Rivieren getrokken. Over de resultaten wordt een boek geschreven dat eind 2005 wordt verwacht. Als nasleep van het FAME project wordt door het RIVO nu gewerkt aan de afronding van het hoofdstuk over grote rivieren. In juli 2005 zal een symposium in Hull worden gehouden over vissen en de kaderrichtlijn water.

5.9 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Anon 2004. Development, Evaluation & Implementation of a Standardised Fish-based Assessment Method for the Ecological Status of European Rivers - A Contribution to the Water Framework Directive (FAME). 2nd Progress Report. Reporting Period 01/01/2003 – 31/12/2003
- Anon 2004. Development, Evaluation & Implementation of a Standardised Fish-based Assessment Method for the Ecological Status of European Rivers - A Contribution to the Water Framework Directive (FAME). Technical Implementation Plan submitted with Periodic Report 2003.
- Deerenberg, C. en J.A. van Willigen. 2004 Bijvangst in schietfuiken op het IJsselmeer in relatie tot aantal kelen en aantal stadagen.
RIVO Rapport: C005/04
- Deerenberg, C. 2004 Bijvangsten in fuien in het IJsselmeergebied en de grote rivieren
RIVO Rapport: C064/04
- Dekker, W. 2004. De aal en aalvisserij van het IJsselmeer.
RIVO Rapport: C002/04
- Dekker, W. 2004. Slipping through our hands. Population dynamics of the European eel. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit van Amsterdam op 11 oktober 2004.
- Dekker, W. 2004. Monitoring van de intrek van glasaal in Nederland: evaluatie van de huidige en alternatieve methodieken
RIVO Rapport: C006/04
- Leeuw, J.J. de, en I.Y.M. Tulp. 2004. Beschikbaarheid spiering als voedsel voor vogels in het IJsselmeer
RIVO Rapport: C004/04
- Leeuw, J.J. de., R. de Jager en C. Deerenberg 2004. Vismonitoring in het IJsselmeer en Markermeer in 2003
RIVO rapport: C068/04
- Leeuw, J.J. de., W. Patberg, N.S.H. Tien en H.V. Winter. 2004. Effecten van maatregelen met betrekking tot stuurvariabelen die van invloed zijn op de doelvariabelen in de deelmaatlaten voor vis in rivieren.
RIVO rapport: C084.04
- Tien, N.S.H., H.V. Winter en J.J. de Leeuw. 2004. Samenstelling van de visstand in de grote rivieren gedurende het winterhalfjaar 2003/2004 Jaarrapportage Actieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren
RIVO rapport: C069/04
- Tulp, I. en J. van Willigen. 2004. Zeldzame vissen in het IJsselmeergebied. Jaarrapport 2003
RIVO rapport: C089/04
- Tulp, I. en J. van Willigen. 2004. Diadrome vissen in de Waddenzee: Monitoring bij Kornwerderzand 2000-2003
RIVO Rapport: C086/04
- Winter, H.V., N.S.H. Tien en J.A.M. Wiegerinck. 2004 Jaarrapportage Passieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren: Samenstelling van de visstand op basis van vangsten met fuien en zalmsteken in 2003
RIVO Rapport: C053/04; RIZA: BM 04.05

5.10 Nota's

- Dekker, W. 2004. Verslag van de Workshop Sampling Calculation Methodology for Fisheries Data WKSCMFD, 26 tot 30 Januari 2004 in Nantes (Frankrijk)
Nota CVO/04/0002352/WD/LCS

Leeuw, J.J. de. 2004. Aanvulling Nota spieringstand IJsselmeer/Markermeer 2003 (03.119779/FvB).
Brief CVO/04.0003666/JdL/mw

Leeuw, J.J. de. 2004,. Spieringstand IJsselmeer/Markermeer 2004. Adviesbrief aan Ir. A.J. Rothuis van LNV. 17-12-2004

5.11 Vergaderingen, werkgroepen

Onderwerp	Contactpersoon
3 september. Overleg LNV-RIVO onderzoekscoördinator Edwin Meeuwsen	JdL
10 september. Overleg LNV situatie IJsselmeer	JdL
20 september. Overleg vismigratie LNV	JdL, EW

6

Monitoring schelpdierbestanden

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212080
Projectleider(s)	dr. J.A. Craeymeersch
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. R.L.P. Lanters (Dir. Vis.)

6.1 Algemeen

Het monitoren van schelpdierbestanden is er op gericht door middel van bestandsopnamen en eventueel vanuit de lucht volgens vooraf vastgestelde bemonsteringsschema's de numerieke en ruimtelijke verspreiding en samenstelling van schelpdierbestanden in de Nederlandse zoute wateren vast te leggen. Vangstgegevens (aanvoerstatistieken en vangst-enquêtes) van de kokkel- en mosselvisserij zijn verzameld ter aanvulling van deze bestandsopnamen en voor de evaluatie van het beleid en visplannen.

Op grond van de resultaten van dit onderzoek worden vangstverwachtingen en visplannen voor de verschillende sectoren opgesteld. Deze gegevens dienen tevens als basis voor schattingen inzake mogelijke effecten van de winning van schelpdieren op het ecosysteem. Dit onder meer in verband met de verdeling van schelpdieren tussen vissers en vogels.

In het kader van het waarborgen van de kwaliteit van het onderzoek is in 2004 een overzicht gemaakt van alle bestandsopnames en bemonsteringen die in het kader van dit programma door de afdeling CSO van het RIVO worden uitgevoerd. Voor iedere inventarisatie is de voorbereiding, de taken van reisleiders en opstappers, de uitvoering en de afronding beschreven.

Alle onderzoeksgegevens worden in Yerseke in een centrale database opgeslagen. Naast de gegevens uit de inventarisaties van 2003 en 2004 zijn dit jaar ook nog een aantal oudere datasets aan deze database toegevoegd: inventarisatie mosselpercelen Oosterschelde (1992-1994; rest in voorbereiding); data Alterra in kustgebied waddeneilanden (voorheen enkel Spisula-data); kokkelinventarisaties in Haringvlietmond (1993-1996); inventarisaties in het najaar en winter 1990 in de Waddenzee en in de Oosterschelde; inventarisatie Spisula Belgische kustzone (1996). De database is zodanig aangepast dat deze data (voor een groot deel in spreadsheets opgeslagen) in de toekomst in de centrale database opgeslagen kunnen worden.

De gegevens die in het kader van dit project verzameld zijn, werden tevens gebruikt voor een aantal studies uitgevoerd buiten het kader van dit programma.

In opdracht van het Natuurplanbureau is het hoofdstuk in het Natuurcompendium over de ontwikkeling van de kokkelbestanden geactualiseerd. Tevens is in dit kader een nieuw hoofdstuk over de ontwikkeling van de litorale mosselbanken aangeleverd. De implementatie op de website (www.natuurcompendium.nl) is nog niet gebeurd.

Op initiatief van het Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee (IDON) is in 2004 een actualisatie van de Noordzee-atlas gebeurd. Een aantal figuren laten de ruimtelijke en temporele variaties in de ligging en aantallen zien, gebaseerd op data verzameld tijdens het WOT-onderzoek (www.noordzeeatlas.nl)

Een update van de data over de ligging en omvang van de litorale mosselbestanden is in de vorm van GIS-bestanden aan het Waddenzee-secretariaat aangeleverd. Deze update wordt vanaf nu structureel in het werkplan opgenomen.

6.2 Bestandsopnamen mosselen

Het doel van de jaarlijkse mosselinventarisaties is:

- a) het verkrijgen van betrouwbare bestandsschattingen van het gehele eulitoraal en sublitoraal in de Waddenzee en de Oosterschelde, voor zover er (wilde) mosselen in visbare hoeveelheden aanwezig zijn;
- b) het bepalen van het oppervlak aan mosselbanken en
- c) informatie te verkrijgen van de bestanden op de mosselpercelen in de Oosterschelde t.b.v. onderzoek naar draagkracht, optimalisatie mosselcultuur en nagaan gevolgen aanleg kering.

Het onderzoek wordt uitgevoerd ter onderbouwing van het beleid zoals vastgelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij.

6.2.1 Bestandsopname voorjaar

Zoals voorgaande jaren is, in opdracht van de PO-mosselen, in het voorjaar van 2004 het mosselbestand op wilde, sublitorale banken in de Waddenzee geïnteriseerd. De Oosterschelde, de Westerschelde en de Voordelta zijn bij het ontbreken van signalen over wilde mosselen niet in het onderzoek betrokken. De inventarisatie vond plaats vanaf een gecharterd kokkelvaartuig (YE42). In totaal zijn volgens een gestratificeerde proefopzet 425 monsterpunten bemonsterd. De totale duur van het veldwerk was 4 weken. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau MarinX.

Voor de droogvallende platen is de bestandsopname net zoals in vorige jaren geïntegreerd met de kokkelsurvey, waarvan het veldwerk mede door de PO-mosselen is gefinancierd. In totaal zijn zo'n 1775 punten bemonsterd met een aangepaste kor of, tijdens laagwater, met een steekbuis. De totale duur van het veldwerk was 7 weken. Van de meeste litorale mosselbanken werden de contouren bepaald met behulp van een portable GPS. Vanuit de ingelopen contouren is m.b.v. GIS de oppervlakte bepaald. Daarnaast is een schatting gemaakt van het resterende areaal aan banken op basis van de voorafgaande verkenningen vanuit de lucht. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau MarinX.

6.2.2 Bestandsopname najaar

In opdracht van de PO-mosselen is in het najaar van 2004 het litorale en sublitorale mosselbestand in de Waddenzee geïnteriseerd door het onderzoeks- en adviesbureau MarinX in samenwerking met het RIVO. De schattingen zijn gebaseerd op expert judgement van de deelnemers en behelzen derhalve geen kwantitatieve analyses. Voorafgaand aan de inventarisatie is een verkenningsvlucht uitgevoerd.

6.2.3 Mosselen op sublitorale percelen in de Oosterschelde

De omvang van het mosselbestand op sublitorale kweekpercelen in de Oosterschelde is in juni geïnteriseerd vanaf het RV Schollebaar met een bodemhapper. In totaal zijn in 4 weken ca. 600 monsterpunten bezocht.

6.2.4 Het mosselbestand op droogvallende percelen en litorale mosselbanken in de Oosterschelde

Er zijn in 2004 litoraal geen wilde mosselbanken aangetroffen. De droogvallende percelen zijn niet gebruikt.

6.3 Bestandsopnamen kokkels

Het doel van de jaarlijkse kokkelinventarisaties is het verkrijgen van betrouwbare bestands-schattingen op de droogvallende platen in de gehele Waddenzee, Oosterschelde en Westerschelde, en Voordelta. Hieruit wordt een schatting gemaakt van de voor vogels beschikbare hoeveelheden in open en gesloten gebieden en de hoeveelheden die door de visserij geoogst kunnen worden. Het onderzoek wordt uitgevoerd ter onderbouwing van het beleid zoals vastgelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij.

De bestandsopname werd in het verleden medegefinancierd door de kokkelsector. De uitvoering van het onderzoek in 2004 was onzeker, na de beslissing van de regering om deze bedrijfstak te saneren. De survey kon toch doorgang vinden na de garantie (van LNV) dat de compensatie voor de weggevallen financiering voor de bestandsopnamen in de compensatieregeling voor de sanering zullen worden meegenomen.

6.3.1 Kokkelinventarisatie Delta

De kokkelinventarisatie vond plaats in het voorjaar (april-juni). Het sublitoraal van de Ooster- en Westerschelde wordt vanaf rubberboten bemonsterd met een daartoe speciaal ontwikkeld monsterschepje, dat sinds 1990 in gebruik is. De bemonstering werd uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid op ca 250 monsterpunten in de Westerschelde en ca 450 monsterpunten in de Oosterschelde. Het veldwerk in de Westerschelde werd gedaan door RIVO-medewerkers en de bemanning van de RV Schollebaar. Het veldwerk in de Oosterschelde is uitgevoerd door ambtenaren van LNV (Directie Visserij). De monsters werden op het RIVO afgeleverd voor bepaling van lengte en leeftijd. Het veldwerk in de Voordelta is geïntegreerd met de bestandsopnames van strandschelpen in de Nederlandse kustzone (zie verder).

6.3.2 Inventarisatie litorale schelpdierbestanden Waddenzee

De Waddenzee werd, net als in voorgaande jaren, bemonsterd met een speciaal daartoe aangepaste kokkelkor ('stempelkor') vanaf door de kokkelsector ter beschikking gestelde vaartuigen (YE42 en TX53). Een deel van de punten is te voet bemonsterd. Deze monsters zijn genomen met behulp van een steekbuis. De bemonstering werd uitgevoerd volgens een gestratificeerd grid op 1755 monsterpunten. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het onderzoeks- en adviesbureau MarinX en ambtenaren van Directie Visserij en Directie Noord samen de bemanningen van de schepen. Het veldwerk in de Waddenzee is medegefinancierd door de PO-mosselen, en is geïntegreerd met bestandsopnames van litorale mosselbanken (zie hoger).

6.3.3 Populatie dynamica kokkels

Sinds 1992 worden in de Ooster- en Westerschelde op 35 locaties de kokkel populatie gevolgd. Van 1992 t/m 1994 zijn de locaties 5 keer per jaar bemonsterd. Vanaf 1995 is de frequentie van bemonsteren teruggebracht naar 3 keer per jaar. Per locatie worden 50 monsters met een steekbuis genomen. De kokkels worden op leeftijd gebracht en per leeftijd wordt het aantal, de lengte en het gewicht bepaald. Sinds 1998 worden de kokkels per jaar-klasse gekookt en ingevroren. Op het lab wordt van het kokkelvlees het asvrijdrooggewicht

bepaald. Sinds 2002 worden er op enkele locaties temperatuurloggers uitgehangen. De gegevens dienen voor een betere bepaling van groei en sterfte, nodig voor de extrapolatie van de bestandsschattingen van voorjaar naar september. In het kader van EVAII-onderzoek zijn op basis van deze gegevens de parameters van een groeicurve (Gompertz model) bepaald. De methode is voor de 1-jarige kokkels uitgebreid met een correctiefactor voor het bestand in het voorjaar.

6.4 Bestandsopnamen strandschelpen

Het betreft hier onderzoek naar bestanden van de halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) en andere schelpdieren in de Nederlandse 12-mijlszone en in de Voordelta. In 2004 is het onderzoek in de ondiepere delen van de Voordelta (266 locaties) uitgevoerd met een door de sector ter beschikking gesteld kokkelvaartuig (YE42), waarbij gemonsterd is met een aangepaste zuigkor en een gesleepte vistuig ("schaaf"). Het resterende onderzoeksgebied is met deze "schaaf" bemonsterd vanaf het RV Isis. In totaal zijn in 6 weken vaartijd 629 monsterpunten onderzocht.

6.5 Vangststatistiek

Gegevens zijn aangevuld met betrekking tot a) de aanvoer van consumptiemosselen (bron: aanvoerstatistiek PV-mosselkantoor), b) vangsten in de mosselzaadvijsserij, c) aanvoer van kokkels (bron: RIVO-enquête onder kokkelvissers en Productschap Vis), 4) aanvoer van strandschelpen (bron: PV) en 5) visserij-inspanning mosselzaad- en kokkelvisserij op basis van black-box registraties (bron: DCI, na toestemming van PO's kokkels en mosselen).

6.6 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

- Craeymeersch, J.A., Baars, D, Brummelhuis, E, Bult, T, Kesteloo, J.J. en J. Perdon. 2004. Handboek bestandsopnames en routinematige bemonsteringen van schelpdieren. CVO rapport nr. 04.004. 74 pp.
- Craeymeersch, J.A. en M.R. van Stralen. 2004. Het mosselbestand in de Westelijke Waddenzee in het voorjaar van 2004. RIVO/MarinX rapport nr. C033/04. 17 pp
- Craeymeersch, J.A. en J. Perdon. 2004. De halfgeknotte strandschelp, *Spisula subtruncata*, in de Nederlandse kustwateren in 2003. RIVO rapport nr. C040/04. 12 pp
- Craeymeersch, J.A. en J. Perdon. 2004. De halfgeknotte strandschelp, *Spisula subtruncata*, in de Nederlandse kustwateren in 2004. Met een bijlage over de ontwikkeling van het bestand aan mesheften (*Ensis sp.*). RIVO rapport nr. C073/04. 26 pp
- Kesteloo, J.J., M. R. van Stralen en V. Breen en J. A. Craeymeersch. 2004. Het kokkelbestand in de Nederlandse kustwateren in 2004. Rapport nr. C052/04
- Steenbergen, J., J.M.D.D. Baars, M.R. van Stralen en T.P. Bult. 2004. Het mosselareaal en -bestand op de droogvallende platen in de Waddenzee in het voorjaar van 2004. RIVO Rapport nr. C067/04
- Stralen, M. van, J.A. Craeymeersch en V.P. Breen. 2004. Inventarisatie van het wilde mosselbestand in de Waddenzee in het najaar van 2004. MarinX. Notitie nr. 2004.39.

6.7 Nota's en brieven

Mossel			
Brief 04.9439	Juni 2004	Overzicht van bestandsschattingen kokkels en litorale mosselen (brief aan dhr. van Lint)	Craeymeersch

Kokkel			
Brief 04.9439	Juni 2004	Overzicht van bestandsschattingen kokkels en litorale mosselen (brief aan dhr. van Lint)	Craeymeersch

Spisula			
Brief 04.9898	Juni 2004	Overzicht van de gevonden strandschelpbestanden (brief aan dhr. van Lint)	Craeymeersch

Algemeen			
E-mail	Juni 2004	Verzoek van mevr. Ir. A. de Groot (LNV, Rechtsbescherming) om informatie m.b.t. voedselsituatie in voorjaar 2003	Craeymeersch

6.8 Vergaderingen en werkgroepen

17 januari 2004	Vergadering Visserijvereniging Yerseke	Bult
13 februari 2004	Ledenvergadering van de Vereniging van Beroepsvissers Zuid-West Nederland	Bult
9 april 2004	Bijeenkomst inzake problematiek Japanse oester in Nederlandse kustwateren, georganiseerd door college van Gedeputeerde Staten van Zeeland	Craeymeersch
16 april 2004	Vergadering PO Mosselen	Craeymeersch
7-8 oktober 2004	Noordzeedagen	Craeymeersch

Kenniscirculatie/Communicatie

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212160
Projectleider(s)	ir. A.V. Baerveldt
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. L.R.M. Lomans

7.1 Algemeen

In de kaderbrief 2004 werd aangegeven dat een versterking van de kenniscirculatie en een betere benutting van kennis noodzakelijk is, vooral in een tijd waarin de middelen voor ontwikkeling van kennis verder worden beperkt. LNV wil het budget dat voor circulatie van DLO-onderzoekskennis beschikbaar is (ca. 5% van het onderzoeksbudget), efficiënter en effectiever inzetten, zodat het proces op een kwalitatief hoger niveau wordt getild.

Veel communicatie vindt plaats binnen de projecten zelf en is daar dit jaar dan ook naar overgeheveld. Vanaf 2004 is kenniscirculatie in een apart project vormgegeven. Hierbij wordt rekening gehouden met bestaande activiteiten die in andere programma's of projecten plaatsvinden om zo overlap te voorkomen.

Er zijn een aantal nieuwe activiteiten ontplooid die de in het programma vergaarde kennis aan een breder publiek kenbaar maken. Voorheen was dit hoofdzakelijk gericht op de overheid (LNV, VWS, EU).

7.2 North Sea Commission, Fisheries Partnership

Op internationaal niveau zijn er initiatieven om de communicatie tussen visserijsector en onderzoeker binnen de visserijsector te verbeteren. Het RIVO participeert in de [North Sea Commission Fisheries Partnership](#) (NSCFP). Dit is een forum waarin vissers en wetenschappers uit landen rond de Noordzee bij elkaar zijn gebracht. Het belangrijkste doel van deze groep is het uitwisselen van informatie, geven van voorlichting en ontwikkelen van gezamenlijke initiatieven, met de bedoeling wederzijds het onderling begrip te versterken, betrekkingen te verbeteren en samenwerking te stimuleren.

Discussies en uitwisseling van informatie vinden plaats over onderwerpen van gezamenlijk belang zoals de toestand van de visbestanden, maatregelen welke betrekking hebben op de visserij, actuele problemen en de toekomst. In februari en oktober zijn bijeenkomsten bijgewoond en is aan de discussie deelgenomen. Vorig jaar was er een voorstel geformuleerd voor de vormgeving van Regionale adviesraden (Regional Advisory Councils: RAC's) naar aanleiding van de intentie van de EC om deze raden in te stellen (Verordening 2371/2002 van de Raad). Deze RAC is uiteindelijk in november formeel van start gegaan.

7.3 Tevredenheidsmeting

Het is belangrijk de producten, die het programma oplevert, en de invulling van het programma door de opdrachtgever(s) worden gewaardeerd. Op nationaal niveau is de beoordeling van het programma door de begeleidingscommissie en DWK de belangrijkste graadmeter. Deze heeft het programma in de afgelopen jaren steeds een goede beoordeling gegeven. Op internationaal niveau laat de EC relevante onderdelen van zowel de planning als de uitvoering van onderzoeksprogramma's van de lidstaten, waaronder dit programma, door een team van onafhankelijke experts beoordelen. Aan de hand van de opmerkingen van de Commissie wordt, op verzoek van de EC en in overleg met LNV, het programma zonedig bijgesteld. Ook hier heeft het programma een goede beoordeling gekregen. Ten aanzien van eventuele externe opdrachtgevers is een formulier beschikbaar om de tevredenheid te meten. Dit is in het afgelopen jaar niet van toepassing geweest.

7.4 Publiekelijke toegankelijkheid van de onderzoeksresultaten

Door de Raad van Bestuur van Wageningen UR en de Bestuursraad van LNV is in 2003 afgesproken dat de informatie uit de onderzoeksprogramma's beter toegankelijk wordt gemaakt. Dit wordt nader vormgegeven in een website [Kennis Online](#), een nieuwsbrief en in de toekomst een elektronische newsletter. In april 2004 werd de website Kennis Online daadwerkelijk actief. Ook het CVO heeft hier zijn bijdrage aan geleverd en de gegevens voor programma 406 erop geplaatst.

Daarnaast is halverwege dit jaar de nieuwsbrief Kennis Online gestart, wat per kwartaal over het thema duurzame productie, waar dit programma onder valt, beleidsrelevant nieuws geeft. In september is daarin een artikel in verschenen over de nieuwe afspraken voor dit programma in het kader van de herijking. Website en nieuwsbrief zijn beiden toegespit op beleidsambtenaren. Voor een breder publiek heeft het [CVO](#) een eigen website ontwikkeld die in juni is geactiveerd. Hier worden algemene informatie gegeven over het onderzoek dat wordt verricht door het CVO en de meest recente resultaten van projectonderdelen worden hierop vermeld.

Verder wordt regelmatig door middel van artikelen in de vakpers de sector en overige belangstellenden geïnformeerd over een selectie van de resultaten van het onderzoek.

Zo werd meegewerkt aan een serie artikelen in Visserijnieuws over de onderzoeksresultaten van schol, die in het kader van het zogenaamde F-project werden gepubliceerd. Veranderingen in de groei, verspreiding en discarding van jonge schol hebben veel problemen in de visserij veroorzaakt. Ook werd er veel aandacht besteed aan de communicatie van de resultaten van het scholbox onderzoek.

Voor de adviezen die worden gegeven ten behoeve van het beheer van de visserij, welke in internationaal verband tot stand komen bestaat grote belangstelling bij de sector en in de media. Op verzoek van LNV worden deze adviezen door de wetenschappers aan de belanghebbenden gepresenteerd en nader toegelicht. Gezien de impact die de adviezen kunnen hebben op de besluitvorming ten aanzien van het beheer van de visserij vereist deze communicatie grote zorgvuldigheid. Voor de presentatie van de adviezen wordt per gelegenheid een communicatieplan opgesteld. Dit plan omvat alle activiteiten die betrekking hebben op de presentatie, de voorbereiding hiervan en de publicatie van de resultaten via de media.

7.5 Toegankelijkheid van resultaten voor LNV

De resultaten van het programma worden vastgelegd in diverse producten zoals voortgangsrapportages, wetenschappelijk publicaties, verslagen. Resultaten en adviezen worden gepresenteerd in de vorm van nota's en rapporten en veelal mondeling toegelicht aan de betrokken beleidsmedewerkers van LNV. Adviezen die in internationaal verband tot stand komen worden altijd zowel schriftelijk als mondeling toegelicht. Daarnaast vindt met regelmaat overleg plaats tussen onderzoekers en diverse kennisgebruikers over de

tussentijdse onderzoeksresultaten en worden presentaties verzorgd. Het overleg vindt zowel gestructureerd plaats als op *ad hoc* basis.

Dit jaar is gestart met het bijeenbrengen van de rapporten die zijn uitgebracht voor LNV op een Cd-rom. In juni is dit voor het eerst gedaan, in december is een geactualiseerde versie verstuurd naar LNV. Deze Cd-rom's met rapporten kunnen door LNV op intranet worden gezet zodat ze makkelijk toegankelijk zijn voor beleidsmedewerkers van LNV.

7.6 Accountmanagement

Ten aanzien van het accountmanagement worden in dit project geen afzonderlijke activiteiten ontwikkeld. Buiten dit project om is er frequent overleg tussen de programmaleider en LNV. Binnen ASG vindt afstemming plaats in het LNV accountteam.

Verder hebben projectleiders regulier overleg met betrokken beleidsambtenaren van Directie Vis.

7.7 Kennisontwikkeling in internationaal verband

De International Council for the Exploitation of the Sea (ICES) is een internationaal platform waarin mariene onderzoekers, werkzaam in de "North Atlantic" samenwerken. De belangrijkste taken zijn het stimuleren en coördineren van onderzoek alsmede het geven van adviezen ten aanzien van het beheer van het mariene milieu. Met instemming van Directie Visserij vervullen onderzoekers van het Nederlands Instituut een aantal voorzitterschappen van ICES comités. Daarnaast zijn diverse onderzoekers lid van diverse wetenschappelijke comités van ICES. In internationaal verband wordt via het ICES netwerk sturing gegeven aan de ontwikkeling en instandhouden van kennis die noodzakelijk is om kennisvragen op verschillende onderzoeksterreinen (visserij, aquacultuur, marien ecosysteem, habitat, techniek) te kunnen beantwoorden. Dit gebeurt in "ICES Science Committees" die jaarlijks eenmaal vergaderen tijdens de Annual Science Conference van ICES. Naast de coördinatie van onderzoek worden ook nieuwe initiatieven verder ontwikkeld. De Nederlandse bijdrage aan dit proces is deels ondergebracht in dit project en deels in de kennisbasis.

Aansluitend aan de vergaderingen in mei en september werden presentaties gegeven aan LNV van de adviezen die zijn uitgebracht voor het beheer van de visserij in 2005. In nauw overleg met LNV werd meegewerkt aan persberichten en persconferenties om de ICES adviezen toe te lichten.

7.8 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Anon 2004. Op weg naar TAC adviezen 2005. Volop communicatie over vangstadvisering
Visserijnieuw 24(37):3

Grift, R.E. en I. Tulp. 2004. Evaluatie scholbox: Box zinvol, maar effect verminderd door
milieuveranderingen
Visserijnieuws 24(39):6

ICES 2004. Report of the ICES/NSCFP Study Group on the Incorporation of Additional
Information from the fishing Industry into Fish Stock Assessments SGFI. (Hague, The
Netherlands, 3-4 February 2004) ICES CM 2004/ACFM:10 Ref. D.

Keeken, O.A van, W. van Densen. 2004. Aandeel scholdiscards niet overal gelijk. Effect van
maaswijdte en van eerdere trek naar open zee. Visserijnieuws 24(49):4

Rijnsdorp, A.D. 2004. Erfelijke aanleg schol verandert: Schol jonger geslachtsrijp en daardoor
kleiner.
Visserijnieuws 24(29):5

- Rijnsdorp, A.D. 2004. Hebben scholdiscards een kans te overleven? Behandeling aan boord draagt weinig bij.
Visserijnieuws 24(49):4
- Kraak, S.B.M. 2004. Jonge schol trekt eerder naar open zee.
Visserijnieuws 24(16):3
- Kraak, S.B.M. 2004. Aanwijzingen voor groevertraging: Schol langer onder de maat.
Visserijnieuws 24(18):3
- Kraak, S.B.M. 2004. Resultaten discardreizen RIVO: Toename aandeel ondermaatse schol in de vangst.
Visserijnieuws 24(20):3

wat	wanneer	titel	wie
website	juni	www.cvo.wur.nl	AVB e.a.
website	april	www.kennisonline.wur.nl	AVB
Cd-rom	juni	Overzicht voor LNV relevante rapporten, versie 1	AVB/FS
Cd-rom	9 december	Idem, versie 2	AVB/FS

7.9 Nota's

- Beek, F.A. en W.L.T van Densen, 2004. Verslag van de vergadering van de North Sea Commission Fisheries Partnership (NSCFP) van 5 februari 2004 in Den Haag
Nota CVO/04.0002959/FvB
- Quirijns, F.J. en W.L.T. van Densen. 2004. Verslag van de "Study group on the Incorporation of Additional Information from the Fishing Industry into Fish Stock Assessment (ICES/NSCFP SGFI)", Den Haag, 3-4 februari 2004
Nota RIVO Be 04/0005250/FQ
- Pastoors, M.A., 2004. Verslag van de North Sea Commission Review Group (5-6 oktober 2004), ICES RGNSSK (6-7 oktober 2004) en ACFM vergadering (8-14 oktober).
Nota CVO/04.RIVO240/Mpa

7.10 Vergaderingen en werkgroepen en presentaties

zie ook onder de afzonderlijke projecten

Overleg PV discardproblematiek schol IJmuiden, 29 januari 2004	Frans van Beek Martin Pastoors
North Sea Commission Fisheries Partnership Den Haag, 5 februari 2004	Frans van Beek Wim van Densen Floor Quirijns
NSCFP (RAC meeting over herstelplan schol) Kopenhagen, 14 september 2004	Mark Dickie-Collas
Presentatie van Noordzee demersale assessments aan LNV en bedrijf ??, 21? september 2004	
NSCFP Review van bestandschattingen Noordzee Kopenhagen, 4-5 oktober 2004	Martin Pastoors
General Assembly North Sea Regional Advisory Council [NSRAC] (Formele oprichting van de RAC) Edinburg, 4 november 2004	Frans van Beek

Vrije ruimte

Projectverslag 2004

Programmanummer en titel	Programma 406, Wettelijk Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	406 32212160
Projectleider(s)	drs. F.A. van Beek
uitvoerende instellingen	Stichting DLO Centrum voor Visserijonderzoek Nederlands Instituut voor Visserijonderzoek
gebruiker van de resultaten	Directie Visserij (LNV)
Contactpersoon van de doelgroep	ir. L.R.M. Lomans

7.11 Algemeen

De vrije ruimte van het programma is bedoeld als financiële buffer voor het oplossen van knelpunten van LNV. Naar aanleiding van een aantal eenmalige extra taken in 2004 en de onzekerheid omtrent externe cofinanciering van een deel van het zoetwateronderzoek in het begin van het jaar zijn een aantal projectonderdelen met instemming van de begeleidingscommissie bij het opstellen van het werkplan voor 2004 uit de vrije ruimte gefinancierd. In de loop van het jaar is daarnaast toestemming verkregen om de vrije ruimte aan te wenden voor een pilotstudie voor datatransfer naar de EC en voor het doorberekening van een aantal beleidsscenario's t.b.v. Directie Visserij. Dit laatste naar aanleiding van de ACFM adviezen in het najaar.

Hiermee is de financiële ruimte, gereserveerd uit de voor 2004 beschikbare gestelde programmagelden, geheel aangewend. De uit voorgaand jaar overgehevelde gelden zijn in 2004 niet aangewend.

7.12 Projectbeschrijving

De vrije ruimte wordt als afzonderlijk project beheerd. De onderdelen die hier in zijn ondergebracht zijn meestal verwant aan de overige projecten in dit programma en vindt rapportage over het onderdeel bij het verwante project plaats. In de volgende paragraaf wordt, indien van toepassing, voor de rapportage naar de hoofdprojecten verwezen.

7.13 Onderdelen

7.13.1 Evaluatie Scholbox

zie sectie: 1.3.4

7.13.2 Quality Status report Waddenzee

zie sectie: 1.3.3

7.13.3 Monitoring Salmoniden en zeldzame vissen

zie sectie 5.6

7.13.4 Monitoring trekvis Afsluitdijk

zie sectie 5.5

7.13.5 Herstelplan voor Noordzee schol

zie sectie: 1.3.5

7.13.6 Managementplan voor paling

zie sectie: 1.3.6

7.13.7 Pilot datatransfer Europese Unie

De gegevens, die verzameld worden in de projecten "Marktbemonstering zeevisserij", "Bestandsopnamen op Zee" en "Discardbemonstering en Visserijstatistiek" vallen onder een monotoringsverplichting die is vastgelegd in EU Verordening Nr.1639/2001. In deze verordening is opgenomen dat deze gegevens elektronisch moeten worden aangeleverd binnen een oplevertijd van 20 werkdagen na het ontvangen van een verzoek van de EC.

In 2004 heeft de EU aan alle lidstaten gevraagd bepaalde gegevens aan te leveren, die uit hoofde van deze verordening dienen te worden verzameld. Hiermee heeft zij willen testen of de gegevens ook werkelijk zijn verzameld en of zij op een dusdanige wijze in een database zijn geregistreerd, dat zij ook tijdig kunnen worden opgeleverd. Met Denemarken, Duitsland en Nederland had de EC bovendien een afspraak gemaakt om de gegevens in een bepaalde datastructuur (XML) aan te leveren. Dit om na te gaan of deze datastructuur geschikt is als standaard. Het betrof deze keer geen economische gegevens. De gevraagde gegevens hadden betrekking op informatie die alleen in de databestanden van LNV (VIRIS) en RIVO (FISBY) zijn opgeslagen.

Voor het opleveren van de gegevens is software ontwikkeld om de gevraagde data uit de databases te extraheren. Zowel Directie Visserij als RIVO waren in staat de gegevens binnen de gestelde termijn in de gevraagde datastructuur op te leveren. De extra kosten voor deze niet geplande activiteit zijn gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

7.13.8 Ondersteuning LNV m.b.t. ACFM adviezen

Naar aanleiding van de ACFM adviezen in het najaar heeft LNV verzocht om een aantal aanvullende berekeningen uit te voeren en beleidsscenario's te evalueren voor de demersale bestanden in de Noordzee. De activiteiten waren niet gepland en werden gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.

7.14 Rapporten, werkdocumenten en publicaties

Pastors, M.A. 2005. Rapportage korten vragen LNV n.a.v. ACFM 2004.
Rapport nr. CVO 05.001

Storbeck, F., O. v. Keeken, JJ Poos, S. Verver, E. Visser en W. Patberg. 2005. Pilot
Aanleveren Visserijgegevens DCP EU. RIVO rapport C006/05

7.15 Vergaderingen en werkgroepen en presentaties

Overleg DV datatransferprotocollen Den Haag, 8 september 2004	Frans van Beek
Cie Meeting over datatransferprotocollen Brussel, 12 september 2004	Frank Storbeck
Overleg DV datatransferprotocollen pilot request Den Haag, 14 oktober 2004	Frank Storbeck Frans van Beek